

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anal VI

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un

N-rele 1-2

CLUJ, 15 Ianuarie și 1 Februarie 1929

exemplar :

Lei 30

CUPRINSUL

INVĂȚĂMÂNT — EDUCAȚIE: Drum liber celor înzestrați — — — — —	Liviu Rusu
Un institut de studii clasice — — — — —	C. Daicovici
PROBLEME SOCIALE: Neobseurantismul — — — — —	Șt. Bezdechi
Țara Moților: Situația culturală — — — — —	Petru Suciu
Tolstoi ca filosof al istoriei — — — — —	Alex. Kidel
Problema culturală a munților apuseni — — — — —	N. Nistor
EUROPA CONTEMPORANĂ: Serisori din Geneva: Adunarea Națiunilor	Caius Bardoși
Serisori din Italia: Herculenum — — — — —	Al—Pa.
ACTUALITĂȚI: Evenimentele din Jugoslavia — — — — —	Horia Trandafir
Cronica intelectuală — — — — —	Emil Isac
Calendaristice — — — — —	Gavril Todica
PROBLEME ECONOMICE: Ameliorarea situației economice în regiunile carpatine — — — — —	Ionel Tilea
PAGINI LITERARE: Canibali — — — — —	Ion Muntean
Românul și Ungurul în enciclopedia spaniolă — — — — —	Tib. Boldur
Dogaresa — — — — —	Ștefan Braborescu
CRONICI CULTURALE: Opera la a mia reprezentație. — Reviste: Viața Românească. — Gândirea — — — — —	Cronicar
CRONICI ECONOMICE FINANCIARE: Recrutarea funcționarilor pu- blii — — — — —	G. Damășescu
BULETIN BIBLIOGRAFIC: — — — — —	Ion Mușlea
FAPTE, IDEI, OBSERVAȚII: Propunerea de pace a Rusiei. — Buleti- nul nostru bibliografic. — Episcopul Ioan Karácsonyi. — — — — —	Red.

Biblioteca Universităţii, Regina Ferdinand I.
în CLUJ.

103 1930

Sibiu
II. 412.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8, CALEA VICTORIEI No. 51
Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite în America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Cronica economică-financiară

Recrutarea funcționarilor publici

Un stat bine organizat, are nevoie de un corp de funcționari, pregătit cu îngrijire, ca să poată corespunde menirii sale. Fiecare funcțiune, înaltă, mijlocie, ori mărun-tă, trebuie să împlinească în angrenajul aparatului administrativ al statului, un rol bine definit, în tocmă ca piesele dintr'o mașină. Să nu fie desconsiderată nici una, fie oricât de neînsemnată, când își are locul, de acțiune dispensabilă, în ansamblul mecanismului de stat. Iar pentru a-i câștiga și a-i menține prestigiul, la nivelul însemnătății sale, e nevoie de o pregătire prealabilă, temeinică a insului, care o exercită. Funcționarii buni, nu pot fi improvizați dela o zi la alta, ci după ce cineva și-a câștigat pregătirea școlară, trebuie să fie inițiat în serviciu, printr'un stagiu practic eliminativ.

Până astăzi, statul român, n'a depus o grijă oarecare, pentru a ridica nivelul profesional al corpului funcționăresc. Dimpotrivă, prin măsuri arbitrare, și vexatorii, s'a luerat la micșorarea bunului nume al acestui corp și la desorganizarea lui. În noile provincii, mai mult decât în restul țării, s'a resimțit lipsa de solitudine și dorința sinceră a factorilor hotărâtori, de a purcede la remedierea acestei situații. Așa se explică, de ce s'a creat și o stare de spirit vătămătoare autorității statului, în mijlocul publicului, care primește cu scepticism și neîncredere acțiunea autorității reprezentate de funcționari, chiar în cazul deciziunilor sincere. Fără îndoială, că acest fel de a privi și a judeca lucrurile, e tot așa de condamnabil, ca și procedul statului, care le-a prilejuit. Ambele tendințe, fiind dăunătoare prestigiului autorității, trebuie să fie combătute cu măsuri eficiente.

Trebuie să eliminăm cauza, ca să dispară efectul. Funcționarii de stat, astăzi, constituie un proletariat intelectual ori semi-intelectual luat de multe ori în bătaie de joc, pentru a desguța pe noii postulănți de a se îndrepta spre el. Cu toată zeflemisirea însă, candidații nu s'au împușinat, ci mereu s'au înmulțit. De altfel, nu cu asemenea arme se va stăvili oferta aceasta de muncă ei punând condițiuni de ciuruire pentru cei cari solicită serviciu. E adevărat, că pe de altă parte, situația economică grea a împiedecat întrebuițarea unui număr mare de tineri în activitatea aceasta. De aceea, odată cu ridicarea măsurilor restrictive în viața industrială și comer-

cială, tinerul trebuie îndreptat către carierele practice.

În ce privește pregătirea, e de observat, că pentru funcțiunile înalte, se cere candidaților să aibă studii universitare și de multe ori studii de specialitate, până când la slujbele mijlocii și la cele mărunte, nu există de obicei, măsuri potrivite de selecționare. Pentru a le ocupa, nu s'au fixat limite precise de pregătire școlară și de examene, absolut necesare, pentru a putea aprecia meritul individual al cuiva și criteriul, după care el poate fi primit în serviciu și înaintat în funcțiunea sa. Persoane cu patru clase primare, ori cu două-trei clase secundare, au ajuns în locuri importante, de inspector de pildă la căile ferate. Degradarea aceasta sistematică a serviciilor publice e datorită capriciului politic de partid, practică până mai ieri, de vechiul regim. Funcțiunile au fost aservite politicianilor iar funcționarii au devenit unelte docile ale acestora. Cu dinadinsul a fost lăsată în părașină problema funcționarilor publici, ca să profite din această zăpăcală generală câțiva politicieni. Lefurile de mizerii au fost alocate pe seama corpului obidit al slujbașilor de stat, înaintările nu s'au făcut în marea majoritate a cazurilor de ani de zile, cu excepția avansărilor devotaților politici ai regimului, elemente cu totul străine de meserie și intelectuali slabi, au fost plasate în posturi de răspundere, o stare anarhică pornită de sus în jos, și-a făcut cu prisosință efectul nefericit în aparatul autorității de stat.

Noul regim, a primit o moștenire grea în preajma aniversării primului deceniu, ce se împlinește dela Unire. Toată atenția trebuie să fie îndreptată spre problema funcționarilor publici, pentru a pregăti țării acel corp administrativ, de care e lipsită astăzi. Nu, fiindcă elementele bune ar lipsi, dar fiindcă de unde existau, au fost surghiunite și înlocuite cu elemente ușor de influențat, ușor de manevrat în scopuri necurate. Trebuie deci curățită neghina din grâu, trebuie să se prevadă norme, pentru angajarea și înaintarea automată a funcționarilor publici, fără cel mai mic amestec al politicii de partid. Trebuie eliminată politica distrugătoare cu totul din administrația statului. Prestigiul corpului funcționarilor să nu fie lăsat pradă apucăturilor nefaste ale politicianismului de nici o nuanță, iar atunci revirimentul se va poruce în toate domeniile de activitate.

Bine pregătiți, retribuiți omenește și scu-

țiți de influențe străine îndeletnicirii lor, funcționarii publici vor forma un corp prețios al statului, în munca sa. Destituirea funcționarilor incorecți nu trebuie să fie ultima armă de pedepsire a abuzului, ci arătarea averii personale și închisoarea pentru toți vinovații, trebuie să fie aplicate cu strictete.

Pentru a intra însă cât mai repede în normal să se pună bazele noului sistem de recrutare a funcționarilor publici fără întârziere. Acest sistem e menit să dea în viitor o îndrumare ordonată administrației noastre de stat.

Gh. Damășescu.

Volumul
de poezii

Măine

de A. Cotruș

ediția a doua,
se găsește de
vânzare la
toate librăriile
principale
din țară.

*

Un exemplar:
lei 60.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Director: Ion Clopoșel

CLUJ,

Redacția și Administrația:
Calea Victoriei 51. Telefon: 308
Plăța Untrei No. 8.
CLUJ, 15 Ianuarie și 1 Februarie 1929

Anul VI

N-rele 1-2

Un exemplar: Lei 30

Drum liber celor înzestrați*)

Ideea de selecție și încurajare pozitivă a talentelor nu s'a ivit din senin. Ea este o urmare firească a democratizării vieții publice. De unde în trecut, când totul se mișca în jurul tradiției, ridicarea în societate era determinată de clasa socială și de avere, timpurile moderne au adus un suflu nou: Nu averea și clasa socială îți dă dreptul ca să te înalți, ci capacitatea care zace în tine. „Drepturi egale pentru toți”, a fost lozincă luptătorilor democrației. Iar la aceste vremurile noastre au adăogat: „Drum liber celor capabili”. Oricine are dreptul să se afirme. Depinde numai dacă are într'adevăr capacitatea ca să străbată.

Spranger spune într'un loc: „N'au prea fost timpuri, cari să fi fost așa de pătrunse de posibilitatea de a organiza mișcările sociale cu măsuri conștiente, ca ale noastre. Noi trăim într'un veac de fantazie politică și socială creatoare. Dela conducerea înțeleaptă a statului se speră în dreptarea multor neajunsuri.”¹⁾ Una din aceste măsuri conștiente este problema inteligențelor superioare. Selecție în societate a existat totdeauna. După cum însă societatea în trecut era mai puțin integrată și mai puțin organizată, tot așa și criteriile selecției erau mai mult sau mai puțin arbitrare. Inșă progresul a adus cu sine preocuparea în mod tot mai conștient cu toate problemele vieții sociale. Constatările din diferitele ramuri ale științei au fost aplicate spre binele omenesc. Era fatal, ca îndată ce știința a putut să spună un cuvânt hotărât și în privin-

ța încurajării elementelor superioare, ea să fie ascultată. Terenul este încă nou, dar cu atât mai promițător. Cercetările asupra inteligenței au ieșit din domeniul încercărilor stângace și au intrat în faza datelor sigure. De aci înainte nu se mai pune întrebarea, dacă se poate face sau nu o selecție pe baze științifice, ci cum s'ar putea face mai bine. Greșelile, ce se pot ivi astăzi, nu mai sunt greșeli de principiu, ci cel mult de metodă. Străduința noastră trebuie să fie pe de o parte perfecționarea din ce în ce a mijloacelor, de cari ne servim, pe de alta, ca elementele selecționate să devină, ceea ce într'adevăr pot să devină. „Dacă într'o comunitate există un drept, atunci este acela, ca fiecare să fie educat în măsura capacității sale. Acesta nu este numai un drept fundamental al individului, ci și o datorie fundamentală a societății”, zice Kerschensteiner.²⁾

Organizarea socială a unui popor are totdeauna influință hotăritoare asupra posibilității de a se ridica numai în baza capacității. Nu-i o simplă întâmplare, că în America și Anglia găsim o mulțime de oameni mari, cari fără să fi urmat multă școală, au devenit oameni creatori. La noi însă este cu totul altfel. La noi viitorul este determinat de școlile, pe cari le-a urmat fiecare. Pentru aceea este absolut necesar, ca dela început să se aplice în școală cea mai bună măsură de selecționare. Trebuie să fim siguri că aceia, cari au ajuns în școlile superioare, sunt într'adevăr cei mai buni. Nu se poate admite, ca în timp ce oamenii mai puțin înzestrați ajung destul de departe, oameni superiori să rămâ-

nă în urmă numai fiindcă motive independente de ei i-au împiedecat.

Nimeni nu se poate indoi, că astăzi suntem așa de departe în realizarea principiilor democratice, încât oricine poate să se ridice. Școlile noastre în general sunt deschise oricui, indiferent de situația socială și de avere. Se impune însă acum o altă datorie: Ca într'adevăr toți cei capabili să găsească drumul, care duce în sus, și ca într'adevăr numai cei capabili să ajungă acolo.

Dar am greși foarte mult, dacă am crede, că e destul să constatăm nivelul superior de inteligență, ca să ne asigurăm o pleiadă de elemente dotate, cari vor ști să lucreze pentru societate. Chestiunea nu-i așa de simplă. Am mai spus-o și o spunem încăodată: Noi facem prognoză, adică încercăm să constatăm ce fel de forțe zac în fiecare individ. Inșă aceste forțe sunt numai potențe. La 11 ani și în general până târziu copilul este într'o continuă dezvoltare. Depinde cum și în ce măsură se dezvoltă. Prognoza noastră este numai indiciul unor forțe latente, cari prin mijloace prielnice pot să ducă la mari realizări. Dacă cineva ne-a dat rezultate bune la teste, încă nu înseamnă că el va deveni un element de mare valoare. El va deveni numai dacă forțele lui se vor desvolta într'adevăr. Și aceasta depinde atât de fiecare individ în parte, cât și de mediul în care trăește. Noi putem să constatăm puterile latente, rămâne însă datoria individului, ca prin proprie sfortare să le și desvolte. Bunurile sufletești nu se dau, ele trebuiesc cucerite. Pentru aceea selecția noastră are mai mult un caracter negativ: Prin ea constatăm cine nu are capacitatea

*) Concluzii la lucrarea „Contribuții la selecția copiilor dotați” ce va apărea în curând în „Biblioteca Institutului de Psihologie” din Cluj.

1) Eduard Spranger: *Kultur und Erziehung*, ed. II. 1923, pag. 192.

2) Kerschensteiner: *Freie Bahn den Tüchtigen*. Stuttgart, 1917, pag. 14.

să urmeze într-o școală, unde se pun cerințe superioare. Eliminăm elementele, cari ar fi o piedecă pentru progresul acelei școli. Aceasta însă nu însemnează, că cei reușiți la selecția noastră prezintă o garanție absolută, că vor deveni elemente superioare. Nu suntem nici decât de părerea acelor, cari cred că odată copiii selecționați pe baze științifice, am asigurat o pepinieră de oameni superiori sau chiar „genii”. Nimeni n'are dreptul să decreteze pe cineva superior, *până ce respectivul nu se afirmă dela sine*. Societatea poate face un singur lucru: Încearcă să găsească elementele cu forțe latente destul de puternice, apoi pune aceste elemente în astfel de împrejurări, ca forțele lor să se poată desvolta. Deci nu decretarea dela început a superiorității trebuie să fie scopul nostru, ci depărtarea piedecilor, cari s'ar putea pune în calea acelor, cari prezintă destulă garanție în privința capacității lor. Nu există element creator, care se poate desvolta fără proprie efortare. Pentru aceea selecția științifică a elementelor bine înzestrate impune o mare îndatorire societății: *Să ofere copiilor un astfel de mediu educativ, ca ei să fie într-una îndemnați la proprie efortare și creație*. Cine crede că un element superior se poate afirma dela sine, se înșală. El are nevoie de concursul societății. Aceasta însă nu-i oferă și nu-i poate oferi mijloacele de-a gata, ci îi oferă un mediu prielnic, ca prin proprie străduință să devină un element folositor. Sistemul de educație deci trebuie astfel organizat, ca el să dea cele mai mari posibilități unei *auto-realizării*. Fără aceste contribuții selecția niciodată nu-și va atinge adevăratul ei scop.

Cu aceasta am atins o altă latură importantă în legătură cu selecția. Potrivnicii selecției științifice afirmă, că aplicând această metodă, încurajăm parvenirea intelectuală, adică a unor oameni cu mintea rece, cari eventual pot să aibă înțelegere pentru domeniul tehnic, însă vor rămâne reci față de problemele adânci ale culturii. *Nici pe de parte nu-i îndreptățită această afirmație*. Repetăm încă odată, că prin mijloacele propuse de noi facem prognoză, constatăm capacități inerente, sau cum am mai spus-o la început, gradul de plasticitate al copiilor. Niciodată nu vom uita însă, că aceste mici personalități formează un în-

treg și că mici vorba nu poate să fie despre o dezvoltare unilaterală a inteligenței lor. Când am spus, că aceste elemente trebuie să aibă posibilitatea unei autorealizări, cred că am spus totul. Noi înțelegem încurajarea copiilor dotați în sensul, că aceștia trebuie să se desvolte în *întregime*, adică să iasă la lumină tot ce zace în ei. Ei trebuie sc puși în situația, ca să-și formeze o *cultură interioară*. Deci nu numai o înțelegere rece pentru trebuințele vieții moderne, ci și un sentiment cald pentru tot ce însemnează progres. Nu numai să înțeleagă, ci să și simtă. Dezvoltarea acestei călduri interioare este cea mai mare datorie, care se impune societății față de micile vlăstare. „Nicht nur fort sollst du bilden, sondern hinauf”, zice W. Stern în analogie cu o expresie alui Nietzsche. „Să nu educi numai înaintea, ci și în sus.”

Am greși însă, dacă am crede, că încurajarea elementelor superioare este numai problema individualităților selecționate. Aceasta este numai jumătate din *întreaga* problemă a selecției. Societatea este împinsă și în preocuparea aceasta de nevoile ei. Elementele superioare nu le încurajăm pentru ele înșile, ci fiindcă societatea are nevoie de ele. Restul ultim al societății nu este să creeze oameni mari de dragul lor, după cum au afirmat unii, ci să creeze oameni mari, fiindcă în aceștia se cristalizează năzuința spre realizări superioare ale societății. Elementele superioare sunt mijloacele, prin cari societatea își realizează progresul. Pentru aceea nu numai societatea are îndatoriri față de individualitățile alese, ci și acestea față de societate. Societatea oferă împrejurările, în cari se dezvoltă marile individualități, iar acestea la rândul lor trebuie s'o ducă mai departe. Numai sub acest aspect capătă selecția copiilor dotați un sens etic. Sistemele de educație din viitor trebuie să aibă, între altele, două idei fundamentale: *Mulțimea trebuie educată așa, ca ea să aibă respectul cuvenit față de individualitățile alese, iar individualitățile la rândul lor trebuie să aibă și ele conștiința, că la orice treaptă ar ajunge, au obligațiuni morale față de societatea, cu ajutorul căreia s'au ridicat*. Iată cum, cu cât pătrundem în tainele interiorului omenesc, aceste taine descoperite impun tot mai multe îndatoriri pentru individ și societate.

Credem că-i destul de evident, că problema încurajării elementelor înzestrate nu este o problemă în sine. Ea face parte din întregul complex de probleme, dela rezolvirea cărora depinde un pas hotărâtor în progresul omenesc. O societate bine organizată are în totdeauna nevoie de conducători. Pentru aceea ideea selecției nu se poate respinge în principiu, cel mult se pot critica metodele ei. Și dacă și în metodele aplicate de noi sunt unele lipsuri, aceasta nu ne îndreptățește să condamnăm selecția ca atare. Unele mici neajunsuri nu dau dreptul la respingerea ei totală, ci ne impune datoria s'o perfecționăm. Rezultatele cercetărilor asupra inteligenței au fost prea mult confirmate de realitate, ca s'o mai putem refuza. Tot ce ne rămâne de făcut este străduința de a o cizela fără întrerupere, pentruca să fim siguri de rezultate tot mai bune. Fiindcă să nu uităm că orice știință este un mijloc al omului de a-și asigura și înălța existența. Pentru aceea nu se mărginește la scrutarea trecutului și a prezentului, ci caută într-una să întrevadă în linii cât mai largi viitorul. Dacă e adevărat, că elementele superioare asigură progresul, va trebui să admitem, că selecția pe baze științifice nu este altceva decât un nou mijloc, pe care l-a născocit mintea omenească spre a-și asigura viitorul.

Liviu Rusu.

A apărut într'un îngrijit volum

Sociografie Românească

Anchetarea plășilor muntoase:
Margina, Almăj, Beiuș și Vascău.

de

ION CLOPOTEL

Prețul 60 lei

De vânzare în librării. Se poate
comanda la adm. „Soc. de Mână”

Institutul de studii clasice

Εγκύκλιος παιδείας — Humanitas.

Un adevăr incontestabil și o necesitate adânc simțită au îndemnat pe întemeietorii învățământului clasic al Universității românești din Dacia Superioară să închege într-o instituție unitară și organică diferitele ramuri ale științei antichității clasice. Nedespărțite, ca și lumea spirituală și materială antică cu care se ocupă, diferitele ramuri ale studiului humanist nu numai că se leagă strâns laolaltă, dar alcătuiesc un întreg atât de organic încât a studia și aprofunda una din disciplinele sale, fără cunoașterea celorlalte, e o adevărată absurditate. Este adevărat că această absurditate dăinuie, într-o măsură, la vechea universitate maghiară din Cluj, unde o colaborare intimă între aceste ramuri de știință aproape că nu exista. Înființarea „Institutului de Studii Clasice” își are, prin urmare, și importanța de a fi, aici în Cluj, o creație românească. Proiectată și organizată de regretatul savant român V. Pârvan, cu concursul profesorilor de specialitate, instituția avu, din cele dintâi începuturi, în persoana regretatului polihistor, V. Bogrea, nu numai un îndrumător de o competență rară, unică, am putea zice din pricina vastei și multilaterale sale erudiții în domeniul antichității clasice (adevărat umanist al timpurilor moderne, *ingenium versatile*, cum i-ar spune C. Neșos), dar, ceiace trebuia, în deosebi, unei noi și tinere înjghebări, și un suflet plin de dragoste și pietate pentru clasicism și de avânt viguros pentru înariparea operei. E acea *moira*, e acea fatalitate crudă, în fața căreia și zeii își pleacă neputincioși capul, că o boală mistuitoare și haină i-a stânjenit mereu avântul, iar moartea prea înainte de vreme i-a curmat, dintr-o tăietură, firul lucrărilor începute. Pusă odată pe cale, instituția, însă, dăinuiește.

Unind laolaltă catedrele de specialitate existente la Universitatea noastră, limbile latină și greacă, istorie antică și arheologie (împreună cu institutul de arheologie și numismatică anexat acesteia din urmă), „Institutul de Studii Clasice” cuprinde, în general, toate ramurile științei clasice, având ca membri pe titularii catedrelor respective. Conducerea o are, pe durata de un an, unul din acești titulari. Fiecare din catedrele amintite își are seminarul de lucrări practice și biblioteca sa proprie, dotat, anual, cu un buget special pentru înzestrarea bi-

bliotecii și procurarea materialului didactic. În afară de acest buget, „Institutul de Studii Clasice” mai are și dotația sa aparte, fixată pentru anii din urmă, în suma de Lei 112.875 anual, din care 22.500 lei pentru procurarea de material didactic, 33.000 lei pentru cărți și reviste, 45.000 fond pentru publicațiuni și 12.375 lei pentru excursii și cercetări științifice.

Ținând seamă de nevoile începutului, la înființarea Universității, s'a alocat de către Consiliul Dirigent și o sumă globală corespunzătoare, care a fost întrebuințată, în deosebi, pentru procurarea de lucrări și serii românești și străine (franceze, engleze, germane), lipsite din biblioteca moștenită dela vechiul regim. În felul acesta, fără a exagera, se poate revendica, pentru catedrele ce alcătuiesc „Institutul de Studii Clasice” mândria de a avea unele din cele mai bine înzestrate biblioteci de specialitate din țară, puse la îndemâna profesorilor și a studenților. (Numai biblioteca seminarului de limbile latină și greacă posedă vre-o 10 mii de volume).

Catedrele de specialitate sunt ocupate astfel: d. St. Bezdechi, catedra de limba și literatura greacă; d. T. Naum, catedra de limba și literatura latină; dl E. Panaiteșcu actualul director al „Institutului”, catedra de istorie antică; d. D. M. Teodorescu, catedra de arheologie. O conferință de antichități romane și epigrafie o deține d. G. G. Mateescu. Personalul științific al „Institutului” e format din: dnii M. Roska, șef de lucrări la institutul de arheologie (specializat în preistorie), St. Kovács și G. G. Mateescu asistenți la același institut, C. Dalăvoici, asistent la catedra de istorie antică, Al. Ferenczi, licențiat în litere și I. Herepei, preparator la institutul de arheologie, O. Floca licențiat în litere și N. Covaci student, practicanți la același institut și L. Benea, secretar-bibliotecar la seminariile de latină și greacă.

Activitatea științifică desfășurată în cadrul acestui „Institut de Studii Clasice” e dintre cele mai variate.

Voi aminti în primul rând acea prodigioasă activitate de dascăl, pe care a desfășurat-o, dela catedră, în seminarii (nu odată și în sălile spitalului de care-l lega boala nemiloasă) și conferințe publice, luminatul clasicist, V. Bogrea, în-

părtaşind din nesfârșitele sale tezaure de cunoștințe și din nobilul și înflăcăratul său suflet, învățături solide și entuziasm la toți cari au avut fericirea să-i audă magistrarele prelegeri, admirând împărecherea rară a unei vaste erudiții cu darul divin al graiului. Conferința lui despro împăratul Traian va rămânea, cred, neștersă din amintirea celor ce au asistat, ea și apologia plină de duh în favoarea învățământului clasic. Nenumăratele-i articole și studii din toate domeniile filologiei și istoriei, resfirate în diferite publicații (unele, adevărate comori de erudiție, păstrate încă în manuscris, cum e, de pildă, un studiu mai lung asupra originii poeziei latine, și un altul cuprinzând emendații la Propertius), așteaptă să fie culese de mâini prioase și publicate într'un volum, împreună cu nesfârșitul număr al notelor și însemnărilor.

Mai norocoși, decât cel dispărut, membrul „Institutului de Studii Clasice”, au putut să desvolte, pe lângă activitatea de profesori și directori de seminarii unde conduc lucrările de cercetări științifice, și o bogată activitate literară-științifică. Fără a avea intenția și pretenția să le înșir pe toate, amintesc pe unele mai însemnate:

Șt. Bezdechi: *Aristofan și contemporanii săi*, București 1922. — *Gânduri și chipuri din Grecia veche*, Cluj 1927. — *Antologia Liricilor vechi*, Cluj 1927. — *Aristofan, Norii*, București 1924. — *Platon, 5 Dialoguri*, București. — *Aristofan, Paserile*, Arad 1926. — *Bucăți alese din Atanasie cel Mare*, Cluj 1925. — *Marc Aureliu, Către sine însuși*, București 1922. — *Xenophon*, București 1925. *I. Crhysostomus et Plato Roma* 1923. — *Nicephori Gregorae XC epistulae Roma* 1924.

T. Naum: *Idilele rustice ale lui Theocrit*, București 1925. — *Theocrit, Idile*, București 1927. — *Sentimentul Naturii în scrisorile lui Pliniu cel Tânăr*, București 1927.

Em. Panaiteșcu: *Latinită e Cristiano-simo*. Roma 1923. — *Fidenae* (în Ephem. Dacorom. II). Roma 1924. — *Il ritratto di Decebal* (Ephem. Dacorom. I). Roma 1923. — *Limes Dacicus* (comunicare făcută la congresul istoric din Oslo în 1928). În curs de apariție.

D. M. Teodorescu: *Cercetări arheologice în Munții Hunedoarei*. Cluj 1923. — *Săpăturile din Callatis* (în curs de apariție).

G. G. Mateescu: *I Traci nelle epigrafi di Roma*. (Ephem. Dac. I) Roma 1923. — *Nomi traci nel territorio scito-sarmatico* (Eph. Dac. II) Roma 1924. — Gra-

nița de apus a Traciilor (în An. Inst. de Ist. Naț.), Cluj 1926.

Din personalul științific vom aminti pe d. dr. M. Roska cu ale sale *Cercetări arheologice în Munții Hunedoarei*, Cluj 1923. — *Vârarea, un vechiu cimitir românesc*, Cluj 1924. — *Manualul de preistorie* vol. I—II) în ung., Cluj 1926—28) și pe subsemnatul cu *Fouilles et recherches à Sarmizegetusa* (în „Dacia” I) București 1924. — *Castrimoenium* (în Ephem. Dacorom. IV, în curs de apariție).

Una din cele mai însemnate activități ale Institutului e aceea a cercetărilor arheologice, întreprinse în tot cuprinsul Ardealului. Ele se desfășură în trei direcții: a) cercetări preistorice, conduse de d. dr. M. Roska în diferite localități din Transilvania, descoperind urmele de așezare ale omului preistoric, începând dela vârsta paleoleiticului până în epocile preistorice mai noi. Ca un rezultat important al acestor cercetări e atestarea sigură a paleoleiticului vechiu ardelean, privit, până aci, cu îndoială. b) cercetări protoistorice dacice), conduse de d. prof. D. M. Teodorescu și asistat de personalul științific dela institutul de arheologie, în Munții Hunedoarei și e) cercetări romane, conduse de d. prof. Em. Panaitescu (castrele romane dela Brețeu și Cășei) și de subsemnatul (la Sarmizegetusa). — Cercetările protoistorice (dacice), inițiate sistematic și după un p'an bine chibzuit de către d. prof. D. M. Teodorescu, al cărui merit e și acela de-a le fi atribuit mai întâi, adevărata lor origine și importanță, rezervă, pentru istoria preromană a Daciei, surprize din cele mai frumoase. Descoperirea mai multor cetăți dacice pe culmile munților din Sudul Orăștiei (una din ele, cea dela Costești, săpată aproape complet), între care se pare să fie și capitala ultimului rege dac, Decebalus, e într'adevăr, unul din rezultatele cele mai grandioase ale arheologiei secolului XX. Cât privește cercetările din epoca romană, ele își au o covârșitoare importanță pentru cunoașterea vieții politice, culturale și sociale ale Daciei romane, ale Daciei care fu menită să devie leagănul poporului român. De buna și sistematica lor îndeplinire depinde rezolvarea atâtor probleme, rămase încă nedesluite, cum sunt, de pildă, înaintarea cuceririi romane, organizarea apărării (limesul dacic!), intensitatea romanisării (a putut sau nu fi romanisată populația?), gradul de cultură și civilizație a populației, elementul italic și extraitalic, pătura romanisată, orientală, greacă sau barbară a locuitorilor, influențele religioase, culturale și artistice ce se pot stabili, și altele de felul acesta, până la cea mult frământată

problemă a părăsirii Daciei. O atențiune deosebită se dă, în special, castrelor, a căror cercetare amănunțită o organizează d. prof. Em. Panaitescu. — Rezultatul acestor cercetări se va publica, cât de curând, în *Anuarul* Institutului al cărei prim volum e în curs de apariție. Obiectele ce ies din aceste săpături se aduc la Muzeul Arheologic al Universității sau, de e posibil, se organizează, în provincie, un muzeu local, cum e cazul la Dej și Sarmizegetusa.

Mijloacele necesare pentru aceste cercetări, care, conform legii, se fac sub autoritatea Comisiunii Monumentelor Istorice, le acordă on. Minister al Cultelor și Artelor. La cercetările pe teren și săpături iau parte, în afară de personalul științific al Institutului și alți tineri studenți cu scopul de a-și însuși metoda de săpături și a face o școală practică de arheologie, pe care, apoi, să o poată aplica în regiunea în care se vor stabili. E nevoie de formarea unor oameni pricepuți în această privință ca, observând și anunțând din vreme la Universitatea sau Comisiunea

Monum. Istorice descoperirile ce se fac aproape pretutindeni, să se poată lua măsuri grabnice, împiedecând, astfel, distrugerea nebună a unor mărturii din cele mai importante pentru istoria pământului românesc.

Tot ca o complectare a cunoștințelor de antichități clasice se organizează, anual, cu studenții seminariilor Institutului excursii la diferitele săpături arheologice.

Nu pot încheia această schițare sumară a activității „Institutului de Studii Clasice” în cursul celor zece ani de învățământ superior românesc în Dacia, fără a face un călduros apel către toți intelectualii din Transilvania rugându-i de a observa și semnala Institutului nostru sau Comisiunii Monumentelor Istorice din Cluj (Str. Gen. Gherescu 2) orice descoperire de natură arheologică, scăpând și mântuind dela peire lueruri și obiecte ce, așezate în muzee, nu numai că îmbogățesc patrimoniul cultural al națiunii, dar contribuie la clarificarea atâtor probleme de istorie a pământului stăpânit de poporul român.

Dr. C. Balcevič
asistent univ.

PROBLEME SOCIALE

Neobscurantismul

Nu de mult cineva se mira de profunda transformare a erotismului în Franța, unde dacă pe vremuri femeia neagră era considerată ca o oroare, azi găsește tot mai mulți amatori, și nu dintre oamenii de rând. Iar cultul pentru arta primitivă a sălbaticilor, în general, a negrilor în special, cred, că formează un episod nu numai într'unul din romanele ce apar în Paris. Inclinațiunea aceasta subită, am putea să-i zicem maldativă, anticipând rezultatul acestei mici anchete, e o apariție postbelică, și ea îmbrățișează multe domenii ale vieții. Cult pentru dansul sălbatic, pentru modele primitive, pentru lumea instinctului, toate acestea sunt simptomele unei mentalități mai bine zis sentimentalități *suu generis*, care invadează din ce în ce mai mult lumea de azi. Incercări în pictură, cari celor deprinși cu linia fermă a școlii vechi, li-se par puerile sau afectate, aiureli halucinante în poezie, cari fac impresia unei totale incoerențe,

când nu aduc cu gunguritul copiilor inconștienți, încercări de radicală spargere a formelor clasice, atât în arhitectură, cât și în muzică, în ritm și în poezie, ne dau toată impresia unei epoce care are să evadeze din lumea disciplinei liniare, în haosul anarhiei primitive, nebuloase, gelatinoase.

În filosofie, disciplina severă a silogismului a fost demult renegată pentru facticitatea ei presupusă și pentru artificialitatea strânsă în care încătușează manifestările infinite ale spiritului, care nu poate încăpea formele consfințite până acum, iar în locul ei s'a ivit acel intuiționism tot mai accentuat, care în multe ocazii se învecinește, la școala cea nouă, cu misticismul, ori cu extazul plotinian. Atitudinii rigide, eroice dacă vrei, în artă, în filosofie, în literatură, i-a făcut loc acea atitudine frântă, umilită în fața a ce? E ceva care se caută încă și pe care fiecare caută s'o boteze în altfel. Generația

veche, crescută la școala disciplinei silogistice și a pozitivismului științific, e hulită și trecută la vechituri de noua generație care-și caută aiurea idealurile și mântuirea ei. Ortodoxie, spiritualitate, misticism, sunt cuvinte care circulă mult la noi în ultimul timp. Și această nouă școală și-a intru-chipat o emblemă, un simbol și un șef din umbra impunătoare a lui Vasile Pârvan, ateului cu elanuri mistice, care — totuși — era cel mai disciplinat om și cea mai disciplinată minte.

Pentru comoditatea cercetării noastre fie-ne îngăduit să numim această nouă mișcare neoobscurantism, fără a presupune că ocamdată nici-o nuanță peiorativă acestui cuvânt. Obscurantism... pențrucă neagă rațiunea și silogismul rigid și pențrucă apelează la puteri ascunse, nedefinite încă. Nedefinite și indefinisabile pențrucă definiția e exclusă principial din această atitudine care tăgăduște logica. Și atunci ne explicăm acele capete frânte într'un abandon total, pe care le întilnim în pictura modernă; ne explicăm versurile care renunță de a ne mai da o idee clară, (la urma urmei, după această școală, ideile nici n'au ce căuta în poezie); ne explicăm frazele din proza, care nouă, profanilor, ne pare văduvă de orice înțeles. Sentimentul e rege în această nouă artă; sentimentul difuz și primar pe care îl pot intui numai adevărații aleși ai noiei religii. Căci o religie e noua atitudine, care a pornit în căutarea unei noi credințe, în formularea unui nou crez.

Cum s'a născut această atitudine în artă, în filosofie, era să zic aproape și în viață, nu e tocmai greu de lămurit. După marea zguduire a războiului, care a fost doar rezultatul unei serii de falimente ale științei și gândirii moderne, mai bine zis ale eticei moderne, lumea începu să caute un nou punct de razim. Căci cel vechi s'a dovedit insuficient. Care a fost rezultatul laborioaselor construcții logice ale spiritului pozitiv din ultimul veac? Care a fost binefacerea, pe care ne-a adus-o știința, intangibilă până acum știință? Care a fost mângăerea pe care ne-a hărăzit-o noianul de sisteme filosofice intruchipate în ultimele timpuri? Nimic, nimic, răspunde profund

desamăgit spiritul chimist al omului modern care se zbată în belșugul cunoștințelor prafinse exacte, se sufocă în noianul silogismelor reci și sterile, se înneacă în îndoiala amară pe care i-au lăsat-o în suflet tocmai mânuirea febrilă și intensă a acelor instrumente ale duhului, care erau chemate să-l ducă la limanul fericirii, promițându-i perfecțiunea.

Înimele însetate de odihnă și echilibru, sunt gata să proclame iar lozinca acelor care spuneau că știința vine dela diavolul. Agnosticismul reînviat e gata să ne primească iar în brațele sale prietenoase și comode, care altoindu-ne în suflete o credință, fie chiar absurdă, ne promite în schimb să ne scape de demonul îndoelii.

Contrastul sângeros și ipocrit dintre abstractizarea din ce în ce mai completă a formulilor spiritului și dintre schiloadele și hădele realizări ale vieții practice, a creiat o tragedie dureroasă căreia i-au căzut pradă cei mai mulți și — poate cei mai buni. Căci dacă știința, filosofia, cartea, cultura în forma ei discursiv-logică nu e în stare să facă pe om mai bun ci dinpotrivă îl face chiar mai rău în cele mai multe cazuri, atunci de ce să-i mai arătăm un respect ipocrit și să n'o blestemăm alungând-o cum se cuvine?

Oamenii compleți și primitivi ai epocilor de trăire integrală, care nu gustaseră din fructul cunoștinței, erau fecunzi, ca sămânța de grâu și plini ca boaba de strugure. Credința lor robustă, neatinsă de viermele îndoelii, creia viață intensă, sigură, trainică, deplină. Dar decând curiozitatea ferneră și blestemată a neastămpăraților filosofi greci, a căutat să înghesue lumea în tiparele simetrice ale cosmos-ului lor artificial, și să bage în categorii nenumerabilele fenomene ale lumii interne și externe, beți de speranța posibilității unei fatale și beate contemplări a minunilor firii, viața a început să se clatine în temeliiile siguranței ei, și mințea a început să se îndoiască de puțința înfăptuirilor miraculoase. Ce groaznică umilire a adus superbeii trufii eroice a omului primar descoperirea că nu el e regele creațiunii, că nu pentru folosul lui s'a făcut tot ce s'a creiat în lume, că împăratul e centrul sancrosanct

și imobil al universului! Iar cu noștința nu rujea decât să taie tot mai adânc aripile elanului către Dumnezeuire. Au tehnica noastră, de care suntem atât de mândri, a sporit ea cât un bob de muștar fericirea noastră? Oare sufletele noastre se simt mai tari, mai viguroase, după noianul de descoperiri, de mențiuni menite în aparență să ne facă deopotrivă cu Zeii? Atunci de ce să nu ne căutăm iarăși refugiul în credința care integrează viața și ne dă senzația plenitudinii sufletești?"

Așa ar vorbi un neoobscurantist care a pătimit de pe urma discursivității ce despică viața și spiritul sporindu-ne nerodnicia și lăsându-ne în suflet gustul acru al desnădejdiei. Să aruncăm peste bard disciplina duhului, linie, contur, rânduială, simetrie, logică rațiune — bunuri câștigate cuatâta trudă de lumea mediteraniană — și să ne aruncăm iar în haosul credinței ignorante, care stie să creieze, să iubească, să urască. Cruntă dilemă: Cei care știu, nu pot; cei care pot nu știu. „Dar nici n'avem nevoie de știința voastră”, răspund aceștia din urmă „pentru că puțința stă mai presus de știință”. În aparență au dreptate aceștia din urmă. Poate chiar că au totală dreptate. Dar revolta lor împotriva cunoștinței nu e oare pripită? Cine poate să ne asigure că noi am reușit, în stadiul în care ne aflăm azi, să scoatem toate roadele din chinuța noastră știință și dacă nu cumva suntem doar la mijlocul unei evoluții, pe care neoobscurantismul o împiedică în mersul ei? Și atunci de ce să n'avem răbdare să ducem opera la capăt?

Ori poate totul se datorește unui ritm fatal și ineluctabil, care după o epocă de știință, aduce una de credință, de reînțegrare? Și atunci nu sunt inutile toate împotrivițiile noastre?

Și. Bezdechi.

Abonați
Societatea de Măine

Adunarea Națiunilor

În prima zi de Luni a lui Septembrie se întâlnesc, an de an, la Geneva, reprezentanții alor 50 de națiuni, răspândite pe întreg globul terestru, pentru a se concentra asupra întăririi păcii mondiale.

Veniți de pe toate continentele, străbătând oceane și distanțe gigantice, delegații națiunilor aduc la Geneva toate particularitățile gândirii și simțirei lor. Din nesfârșita diversitate de mentalități și temperamente se încearcă construirea, lentă și dificilă, a unei armonii universale.

În această lună de Septembrie, Geneva este ca schimbată la față. Sute de automobile luxoase, de mărcile cele mai renumite, plimbă bărbații de stat și diplomați, cu renume mondial, dela „Palatul Națiunilor” la „Sala Reformației”, unde se țin ședințele plene ale Adunării Societății Națiunilor.

„Sala Reformației”, destul de spațioasă, dar de o simplitate primitivă, ca stil și construcție, îți face impresia unei incinte de Parlament.

O estradă înaltă, cu fotoliul monumental al președintelui, în fața căruia se găsește tribuna oratorilor, iar mai jos, mesele stenografilor, vre-o 20 de rânduri lungi de fotolii înșirate în fața unor mese, la care iau loc delegații, — iată toate elementele necesare ale unei incinte parlamentare.

Balconul din etajul I este rezervat presei, iar cel din etajul al II-lea publicului.

Pe mesele președintelui și al tribunei oratorice sunt montate aparatele de emisie radiofonice, pentruca cele 5 continente să poată asculta glasul Genevei.

Pentru presă s'au făcut instalațiuni speciale de comunicație telegrafică și radiografică. Zeci de mașini de scris țâcănesc grabit buletinele, reportagiile și articolele trimise, de către corespondenți speciali acreditați, celor mai mari cotidiane ale lumii. Un oficiu de poștă se ocupă exclusiv numai cu expedierea corespondenței jurnalistice.

Aparate fotografice și cinematografice încearcă să prindă, din toate colțurile, ilustra adunare și pe oratorii mai celebri. Totul îți dă impresia unui Parlament și, totuși, Adunarea Societății Națiunilor nu este decât un simplu *congres diplomatic*.

Delegațiunile, compuse din câte trei membri oficiali și o suită întreagă de

supleanți, atașați, secretari, consilieri tehnici, tranlatori, — vin cu instrucțiuni precise din partea guvernelor lor. Fiecare delegațiune are numai un singur vot, care trebuie să fie în conformitate cu indicațiunile categorice, primite acasă.

Orice hotărâre trebuie să fie votată cu unanimitate, pentru ca să oblige moral și material toate guvernele și parlamentele reprezentate prin delegații oficiali.

Iată toate notele caracteristice ale unui congres diplomatic.

Actuala sesiune, a IX-a de când există Societatea Națiunilor, s'a deschis la 3 Septembrie și s'a închis la 26 Septembrie. A fost prezidată de către Ministrul plenipotențiar danez dela Berlin, *Herluf Zahle*, un danez voinic și grav.

La această sesiune au participat 6 prim-miniștri sau președinți de consiliu, 16 miniștri de externe în exercițiu, o mulțime de alți miniștri în funcțiune, ambasadori, miniștri plenipotențiar, președinți de parlamente, deputați, senatori, generali, juriconsulți și foști prim-miniștri sau miniștri, toți factori exponenți și reprezentativi a 50 de națiuni.

În general se remarcă, prin personalitățile excepționale a delegațiilor acestei sesiuni, că toamna aceasta a adus importante schimbări la Geneva.

În primul rând vin delegațiile *Marilor Puteri*, în ordinea importanței.

Delegația franceză a fost condusă de către ministrul de externe *Aristide Briand*. Este părintele suflutele al acestui areopag. Când se urecă la tribună, cu figura lui senină, cu pletele albe și cu ochii sinceri, cu corpul puțin gârbovit de vârstă sa înaintată (are aproape 70 ani) și îmbrăcat cu o simplitate adevărat occidentală, — simți că vorbește „măestrul”. O voce caldă și amplă, de o sonoritate catifelată, umple întreaga incintă. Discursul său magistral, pronunțat ca răspuns la vorbirea cancelarului german, a fost de o claritate și de o francheță neîntrecută. Cu mâna stângă în buzunar și cu mâna dreaptă articulând gesturi energice își sublinie fiecare frază mai importantă, pentru a ridica impresia sincerității acestui discurs, considerat *epocal* în istoria Societății Națiunilor. *Paul Boncour*, fost ministru, și *Louis Loucheur*, actual ministru al muncii, Igienei, al asistenței și prevederei sociale, sunt cei doi ajutoari principali a lui *Briand*. *Delegația franceză* se compune, total, din 26 membri.

Delegația engleză a fost condusă de *Lordul Cuschendum*, ministrul de externe ad interim în timpul concediului de boală a lui Sir Austen Chamberlain. Este o figură tipic englezească, de burghez jovial, voinic, roșu, greoi. Pare o caricatură din vechile reviste umoristice, cari reprezentau pe John Bull. N'are nimic din finețea distinsă și marcantă a lui Sir Austen. Cele câteva discursuri, pe care le-a citit, sunt incoloro și fără viață. Dar este secondat de către doi diplomați rutinați *Sir Cecil Hurst*, consilierul juridic al Foreign-Office-ului și de *Lacker-Lampson*, subsecretarul de stat parlamentar al ministerului de externe. *Delegația* se cifrează total la 25 membri.

Delegația italiană era condusă de profesorul *Vittorio Scialoja*, fost ministru de externe, un savant în drept internațional, cu o înfățișare îmbătrânită și puțin cam suferindă. În ședințele plene n'a luat deloc cuvântul. Cei 25 de membri ai delegației sunt cu toții fasciști. Pe coridoare și la buffet se salutau numai cu salutul roman. În general sunt tineri și vioi. „Giovinezza! Giovinezza!”

Delegația germană a fost condusă de însuși Cancelarul Reichului, *Hermann Müller*, un neamț voinic și blond. N'are nimic din trăsăturile marcante ale cancelarilor imperiali. Reprezintă tipic democratizarea politicii germane. Dar discursul său categoric și aspru a mai demortat puțin atmosfera somnoroasă a Genevei. „*Spiritus rector*” al delegației germane pare a fi dealteum *Carl von Schubert*, secretarul de stat al ministerului de externe, inițiatul intim a lui *Stresemann*. *Delegația germană* număra numai 20 de membrii. Spirit de economie!

Delegația japoneză a stat sub conducerea baronului *Mineiciro Adatci*, un pitic galben și chel, care însă este un savant în domeniul dreptului și politicii internaționale. Deaceea se bucură de un mare prestigiu. Discursurile sale, sentențios și grav pronunțate, au fost viu aplaudate, cu toate că-i lipsește darul de-a răpi patetic auditoriul. El e Ambasadorul Japoniei la Paris și reprezintă pe *Micado*-ul în toate afacerile europene. Suita sa compusă din 24 japonezi mici și tăcuți, toți cu ochelari și bine îmbrăcați, cu un pare de automobile la dispoziție, face o impresie stranie.

Belgia a fost reprezentată prin ministrul de externe *Paul Hymans*, un orator elegant, cu părul mare și alb, (seamănă puțin cu *Delavrancea*), prin ministrul de justiție *Jauson* și foștii prim-miniștri *Poulet* și *Carton de Wiart*. Ca un fel de anexă economică a Belgiei se poate considera *Luxemburgul*, a cărui delegație a fost condusă de către președintele guvernului *Joseph Bech*.

Polonia, care este o semi-Mare Putere în sânul Societății Națiunilor, a avut o delegație numeroasă, de 22 membrii, condusă personal de către ministrul de externe *August Zaleski*, un bărbat înalt și voinic, destul de elegant și puțin cam arogant, care și-a pronunțat discursurile franceze cu un accent slav.

Mica Înțelegeră a format un grup compact, care a reacționat prompt și demn la atacul neașteptat de agresiv al contelui *Apponyi*. Delegația română a fost condusă de către dl *Petrescu-Comnen*, ministrul nostru plenipotențiar dela Berlin, care a dat o replică destul de elegantă și tăioasă grofului *Apponyi*. Delegația cehoslovacă a stat sub comanda ministrului de externe *Benes*, un diplomat simpatic și cu autoritate mare, însă mai mult tehnician decât orator. Are un accent străni în pronunțarea sa franțuzească. Delegația Jugoslavă a fost condusă de ministrul de externe *Marincovici*, un politician foarte autoritar și energic, care însă n'a vorbit în adunare.

Statele balcanice au fost reprezentate prin *Grecia*, a cărei delegație a fost condusă de ministrul de externe *Carapanos*, dar a cărei orator strălucit și erudit a fost dl *Nicolas Politis*, ministrul plenipotențiar dela Paris; *Bulgaria*, condusă de ministrul de finanțe *Moloff*; *Albania*, tânărul regat, reprezentat prin fostul ministru *Frasheri*.

Țările meridionale încă au fost prezente și anume *Spania*, din nou reîntrată în Ligă, printr'o delegație condusă de *Don Quinones de Leon*, ambasadorul dela Paris, iar *Portugalia*, printr'o delegație condusă de însuși ministrul de externe, *Bettencourt Rodrigues*.

Cele 4 țări baltice au fost reprezentate prin toți miniștrii lor de externe și anume: *Estonia* prin *Hans Rabane*, *Finlanda* prin *Procope*, tânărul președinte în exercițiu al Consiliului Societății Națiunilor, care a deschis și prima ședință plenară a Adunării, *Letonia* prin *Anton Balodis*, iar *Litvania* prin micul dictator *Waldemar*, președintele consiliului de miniștri o figură amuzantă, care vrea să se afișeze prin tenacea campanie a diferendului polono-lituanian.

Rămășițele monarhiei habsburgice încă au luat parte la aceste lucrări. Dar în timp ce *Austria*, reprezentată prin marcanta personalitate a *Monseignorului Seippel*, adevărat tip de prelat catolic și de orator de amvon, a păstrat o atitudine pacifică, — *Ungaria*, cu o delegație condusă de contele *Apponyi*, figură de aristocrat și de orator parlamentar încercat a încercat un atac retoric împotriva „vecinilor” săi, la care aceștia au răspuns viguros.

Foștele țări neutrale din timpul războiului, reprezintă nuanța romantică și vișătoare a Adunării, a cărei oratori par a ignora realitățile politice continentale. Toate au fost reprezentate prin miniștrii lor de externe și anume *Suedia* prin *Jonas Löfgen*, *Norvegia* prin primul-ministru *Ludovic Movinekel*, un orator puțin cam demagog, *Danemarca* prin *Laust Moltesen*, *Olanda* prin *Beelaerts van Blacklaud*, șampionul minorităților, iar *Elveția* prin *Giuseppe Motta*, care se bucură de multe simpatii, fiind mai conciliant față de interesele politice realiste.

Statul liber al *Irlandei* și-a trimis pe ministrul de finanțe *Ernest Blythe*.

Cele 5 dominioane britanice, cu totul independente de politica externă a metropolei, au avut delegații speciale conduse de *Smith* pentru *Africa de Sud*, de senatorul *Mc. Lachlan* pentru *Australia*, de primul-ministru și ministru de externe *Mackenzie-King* pentru *Canada*, de exoticele *Nabab de Palampur* pentru *Indii* și de fostul ministru al instrucțiunii publice *James Parr* pentru *Noua Zelandă*.

Statele americii latine, cari au aspirații largi spre un arbitragiu obligator al diferendelor internaționale, cum e *Chili*, *Columbia*, *Cuba*, *Republica Dominicană*, *Guatemala*, *Haiti*, *Nicaragua*, *Panama*, *Paraguay*, *Uruguay*, *Venezuela*, au fost

reprezentate prin diplomații lor din Europa, oratori buni și personalități stimulate.

Asia, vastul continent, a fost reprezentată prin 3 țări. Și anume *China* prin ministrul plenipotențiar *Wang-King-Ky*, *Persia* prin Alteța Sa *Khanul Foronghi*, iar *Siamul* prin Alteța Sa Prințul *Charoon*.

Continentalul negru are numai un singur stat independent, *Etiopia*, care și-a trimis pe Ducele *d'Entotto*, un negru gras și europenește îmbrăcat.

Acesta este caleidoscopul popoarelor, venite la Geneva, unele să se înțeleagă, altele să se certe. Dar toate cu frazele patetice ale misticismului pacifist.

Rasele albe, galbene și negre discută aici pe un picior de egalitate, aparentă, cu toate că interesele politice de predominare se pot întrezări sub masca pacifismului.

Dar, în orice caz, studierea mentalităților și temperamentelor, ce se ciocnesc pe tribuna Genevei, este interesantă și instructivă. Poate că, într'un viitor mai îndepărtat, se va naște, din această activitate, un parlament a lumii. Optimiștii o speră. Realistiții însă văd limpede că astăzi această manifestare nu este altceva decât o: *Adunare a Națiunilor!*

Caius Bardoși

SCRISORI DIN ITALIA

Herculanium

La 28 X. 1927 Regele Italiei inaugura la Herculanium nouile săpături științifice pe care partidul fascist le pusese printre operele principale de realizat. A trecut un an fără ca să se știe amănunte asupra acestor opere uriașe. Bârfașii începuseră să murmure că întâia lovitură de sapă dată de Rege nu a avut nici o urmare, când iată că acum câteva zile prof. *Majuri*, dir. Muzeului din Napoli, conducătorul săpăturilor dela Pompei și Herculanium invită corespondenții ziarelor de frunte italiene și streine să se convingă „de visu” de fructul acestui întâi an de oboseală. Se dovedi astfel că timpul nu a fost pierdut, ci din contră s'a făcut un pas însemnat în opera care va necesita multe cheltueli și o lucrare meticuloasă, precisă și cu criterii moderne de exploatare arheologică, un oraș acoperit acum douămii de ani (aproape) cu un strat de 14 m. de lavă întărită, pietrificată. Herculanium nu a avut soartă egală cu Pompeiul învecinat. Acesta din urmă fu acoperit de cenușă și piatră vulcanică, dar în întregime, încât potolindu-se furia vulcanului, cetățenii năpăstuiți avură puțința să-și

regăsească lucrurile cele mai de preț, acolo unde hoții nu se grăbiseră să le fure mai înainte. Herculanium în schimb fu în întregime umplut de un adevărat fluviu de noroiu fierbinte care pătrunse peste tot, uplând orice gos. Acest noroiu, întărindu-se a făcut imposibilă orice tentativă de salvare a obiectelor de preț. Astfel Herculanium a pierdut din amintirea oamenilor orice urmă. O nouă așezare omenească se ridicase deasupra imensului mormânt al strălucitei cetăți romane, Resina, fără ca măcar întâmplător, săpându-se la fundamentul nouilor case să se dea peste urme ale Herculaniumului mort. Abia la anul 1684, un brutar săpându-și un puț găsi zid bucăți de marmoră și statui aparținând vechiului teatru. Săpătura fu continuată, în formă de galerii, ca pentru o mină, de către principele *Elboeuf* întâiu și apoi de către regele *Carol al III-lea de Bourbon*, dar cu totul alte intenții decât strict arheologice. Se lucra ca într'un zăcământ de minerale spre a se da peste statui de marmoră și bronz fără să se fi gândit cineva să scoată la lumină vre-un edificiu în-

treg. Dealtfel așa s'a lucrat și la Roma întreg evul mediu: pentru multă vreme *Forul* nu era decât o mină de marmură, care se transforma în var. Din fericire casele din Resina, constituiră un obstacol serios acestor rușinoase vandalisme și săpăturile fură lăsate curând. Din inițiativa lui Victor Emanuel al II-lea s'au mai reluat la 1868 și 1869, dar la 1875 rămăseră baltă. Democrația dominantă și profund neînțelegătoare, materialistă și păgubitor utilitaristă consideră speșele su săpăturile în șirul cheltuelilor inutile și motivând că... Herculanel mai poate aștepta, întrerupse lucrările și nu se mai vorbi nimic de aceasta afacere. Totuși ochii înțelegători erau îndreptați acolo din toate părțile lumii și cereau cu insistență reluarea lucrărilor. De pretutindeni curgeau ofertele streine private, fură respinse însă din motive de demnitate națională. Nimic nu se mai putea face. Se recurse atunci la un expedient cu care se îngropa atunci orice inițiativă frumoasă: se numi o comisiune care cuprindea cele mai frumoase nume ale timpului: G. Boni, Sogliano, De Lorenzo și alți arheologi de seamă. Erau nume prea frumoase totuși cum se întâmplă totdeauna în aceste cazuri, forțele egale sfârșiră prin a nu se putea înțelege și comisiunea în câțiva ani nu dete altceva decât procesele verbale, ilustrația unei laborioase indolențe. Comisiunea s'a dovedit o pătură mult mai deasă și mult mai dură decât aceea de lavă care se așternea peste Herculanel. Vine apoi peste Italia năpasta cutremurului dela Messina, curând după asta războiul libic, războiul mondial și... „după războiul roșu”. De Herculanel era să se uite din nou, când iată, acum un an, săpăturile lui fură luate prin proiectele cele mai urgente ale regimului fascist, spre bucuria imensă a studiosilor și a oricărui intelectual.

Așteptările sunt mari. Herculanel trebuie să dea rezultate mai multe și prețioase decât Pompeiul. Acesta a fost literalmente jefuit cu săpăturile Bourbonilor. Herculanel în schimb e aproape intact. Divers, aproape opus, era caracterul celor două orașe. Pompei era un oraș comercial, populat de oameni de afaceri, de agricultori, în sfârșit o populație puțin cultă. Herculanel în schimb, de origine grecească era refugiul predilect al filosofilor, al oratorilor, al artiștilor, al poezilor, al bogaților care posedau vile fantastice. Dela Herculanel sunt minunatele statui de bronz păstrate la Muzeul din Napoli, reprezentând pe *Mercur* în repaos, *Dansatoarele*, *Tânărul arhaic*, apoi busturi de filosofi și poeți, între care admirabil este cel al lui Platon. Și toate, toate aceste minuni de artă, printre cele mai frumoase care se păstrează

din antichitate provin dintr'un singur palat suburban, din palatul Pisonilor, unde s'au mai descoperit peste 150 de statui de bronz și aproape douămii de papirusuri care ne-au făcut cunoscători pe *Philodem* și pe *Epicur*. Ce capod'opere sculpturale despre care ne-au rămas abia amintiri vagi ne va da încă Herculanel? Ce capod'opere literare? Vom completa oare lipsurile din opera lui Tit Liviu și vom da peste istoria Etruscilor scrisă de împăratul *Claudiu*? Vom găsi în sfârșit cheia enigmaticei limbi etrusce? Totul se poate spera, dar trebuie să nu lipsească răbdarea.

Ce s'a făcut în acest an?

Stabilit principiul ca săpăturile să se facă sistematic, s'au reluat lucrările de unde au rămas la 1875, ca, penetrându-se încet în spre interior să se ajungă la *Decumanus Maximus* și la *For*. S'a controlat și completat investigațiile vechi descoperindu-se câteva interioruri pictate grațios, padimentări în marmură și un remarcabil mozaic reprezentând o divinitate egipteană. A fost izolată și evacuată o casă caracteristică, fiindcă are trei etaje pe când la Pompei un singur palat prezintă urme de un al doilea etaj. Casa are un elegant *atriu* și un *peristil*, iar între aceste o despărțitură de lemn care se menține în întregime, carbonizat. La etajul superior (se urcă pe niște scări de lemn) se prezintă un senin ambient familiar. O cămăruță (cubiculum) cu pereți simpatic colorați în care se păstrează un pat jos, pentru două persoane, în pat fragmente dintr'o țesătură vegetală. Intr'o odaie de alături, dealungul zidului, paturi mici și un dulăpior cu vase, cupe, farfurii, rămășițe de mâncare: camera copiilor. În același punct alte lucruri sunt pe cale să se descopere; se proiectează o grădină spațioasă care indică în apropiere un palat nobiliar. S'au seos la iveală și câteva băcănii. În una din aceste s'a găsit un teasc de lemn, conser-

vat aproape în întregime și care s'a putut reconstrui perfect. S'au mai aflat câteva statuete de bronz, vase de sticlă, un *Attis* de marmură, alimente, etc. În cursul acestui întâiu an de lucru nu s'au găsit opere de artă remarcabile; suntem doar la periferia Herculanelului și într'o zonă explorată. Dar avem răbdare, importantul este ca lucrările să continue, procedându-se metodic, diligenț, casă după casă. S'a atins edificiul băilor unde, găsindu-ne la ceea ce reprezentau ele în antichitate ne așteptăm la surprize mari. Până una-alta lucrările merg înainte, sigure. Sumele repartizate în bugetul statului nu vor fi tăiate, fiindcă ele sunt acordate de un guvern tare, care nu are teamă de crize și care nu se teme de opoziție. Lucrările sunt conduse de o figură ilustră și o rară competență în materie de săpături arheologice, prof. *Majuri*. Herculanelul trebuie desgroptat în întregime și așa fel ca să illustreze cât mai clar viața lui de altădată. Nu importă dacă vor necesita lucrări de zece sau de o sută de ani. Nu s'a pornit numai în căutarea statuei sau a obiectului de artă: s'a hotărât reconstruirea unei epoci glorioase. Nimic din tot ce se va găsi nu va fi mutat din loc. Nu se va mai furniza ca dela Pompei, material artistic suveranilor și muzeelor din Europa: totul va rămâne în Herculanel!

Și în timp ce pe de-o parte o veche minune a lumii antice iese în lumină, pe de altă parte o lume de mizerie, veche și ea, e pe cale să dispară. Vechile și murdarele case din Resina se văruie una după alta sub fărâncopul săpătorului. Se vor ridica mai la o parte ceva, mai frumoase, mai armonioase, santinela demnă la porțile faimosului Herculanel. Materialul de terasament aruncat în mare, servește la lărgirea și la destinderea plajii de care Napoli are atâta nevoie.

Roma, Dec. 1928.

Al—Pa

DOGARESA

— după Herédia —

*De marmură-i palatul. — Prin vastele portice,
Aidoma cu prinții pictați de Tițian,
Galanți seniori discută cu glas sibilian
Purtând șirag de perle pe roșii dalmatice.
Privesc apoi dealungul lagunelor antice,
Cu ochi aprinși de-orgoliul măreț patrician,
Cum scânteie feeric sub cer venețian
Oglinda azurată de mâni adriatice.
Și 'n vreme ce splendida mulțime cavalieră,
Ce gata e să moară ori-când pentr'o himeră,
Iși poartă strălucirea, superb și indolent,
In umbră, Dogaresa, cu gesturi de sirenă,
Spre sclavul care-i duce umil bogata trenă,
Se 'ntoarce și-i aruncă un zâmbet indecent.*

Ștefan Braborescu.

TARA MOTILOR

IV. Situația culturală

a) Considerații generale

Noi cei dela „țară”, mai ales orășenii, ne încuipim poporația dela munte ca pe o poporație sălbatică, sângeroasă, lipsită de orice cultură. Această părere e greșită. In ce privește cultura materială, sau mai bine zis: mijloacele de răspândire a culturii, sunt mai înapoiți ca cei dela țară”. Nu au atâtea școli. Nu au biserici. Nu au atâtea societăți culturale și de binefacere. Au însă altceva mai mult: au cultură interioară, sufletească. Au suflet atât de mult, cât nu știu în ce părți ale neamului nostru se mai poate găsi. Au multă bună-cuviință în vorbe, în fapte și în purtare. Au atâtea calități sufletești distinse, de rămâi uimit și nedumerit. Uimit de comoara, ce-o descoperi în sălbătăcia virgină a pădurilor, într'o regiune ruptă de arterele civilizației moderne, unde ți se pare că oamenii trăiesc încă și astăzi o perioadă din patriarhalismul antic al istoriei omenești. Rămâi, pe de altă parte, — nedumerit asupra multor chestiuni de sociologie umană, cari te asaltează năvalnic — și-ți cer explicații lămuritoare. Aici găsim un popor cu sufletul format, deplin încheșat în rezorturile lui de viață interioară morală și de viață exterioară socială. Aici găsim un suflet etnic distinct și o morală socială clară, acceptată și urmată instinctiv de fiecare. De unde acest suflet? De unde lumina limpede și neturburată din privirea deschisă a acestei poporații de munte? De unde ospitalitatea caldă și nefățărîtă? De unde vorba clară, de unde judecata ascuțită și cumpănită, de unde calitățile multe și alese ale acetsei poporații sărăcite și infometate?

Nu i le-a dat nici școala, nici biserica. Acest suflet e moștenirea seculară a genului neamului nostru. La formarea lui n'a contribuit nici cartea, nici civilizația modernă. Acest suflet e o ramură din marele fluviu de viață ce animează și prin care trăiesc toate neamurile lumii.

Contactul cu civilizația falsă de astăzi, nu îl întărește, ci îl slăbește și îl denaturează. Cultura modernă, grandilocventă și sterilă lucră la dărâmarea acestui suflet de antică probitate. Școala și biserica sunt factori de păstrare și de creațiune numai acolo, unde slujitorii lor nu sunt numai muncitori harnici, ci sunt și apostoli conștenți. Numai prin jertfa sufletului se păstrează sufletul vechiu și se creiază sufletul nou. Dacă acești apostoli sunt rari la țară, în satele cu viață imbelșugată dela șes, sunt cu atât mai rari la munte, unde viața e amarnică și traiul e sângeros de greu. Dar și fără apostoli sufletul acestui neam de oameni nu s'a pierdut încă, e încă viu, fiindcă sunt nescădate adâncurile din cari își suge viața și energia.

Oricât de mare și de distins ar fi sufletul unui neam, dacă îi lipsește suportul existenței materiale, slăbește treptat și degenerază. Am văzut în ce măsură lipsesc acestei poporații condițiile de existență materială. E un neam care se sbate între viață și moarte. E lupta eroică a unui neam dăr, încăpăținat și mândru. El cere, dar nu cerșește. Pretinde, dar nu se milogeste.

Cu toate acestea, deși sărac până la infometare, e un neam de oameni așa de cinstit, așa de respectuos și de curat în moravuri, cum rar mai găsești.

Pe aici nu se fură.

Când am plecat de acasă mă gândeam, cu o leacă de îngrijorare, la primejdțiile unei călătorii prin munți. Eram preocupat mai mult de siguranța puștelor lucruri ce le aveam cu mine, decât de greutatea de transport. Am plecat din Câmpeni, c'o mașină ocazională, până la Scărișoara. Drumul e foarte rău și neîngrijit. Lucră, ce e drept, la el. Dar lucrurile merg foarte încet și cu păcătoasă trăgăneală. In multe locuri era lucrul început și lăsat neterminat. Până la Scărișoara a trebuit să ne dăm jos în vre-o trei locuri. Ajuns aici, mi-a fost bătătoare la ochi, încă din prima zi, lipsa câinilor. Mi s'a spus, că nu-i țin, fiindcă sunt scumpe „grăunțele” și fiindcă nu au lipsă de ei, deoarece pe aici nu se fură. M'am interesat mai de aproape de acest lucru — și într'adevăr m'am convins, că așa e. La munte totul e descuiat. Peste noapte lasă toate lucrurile pe afară, neadunate, așa cum sunt peste zi. Nu le adună așa ca la țară, să le pună sub încuetoare. Și totuși nu le fură nimeni. Tu călător din meleaguri civilizate, încuie ușa și zăvorește-o bine. Urmărit de spaima hoștilor dela șes vei avea aici poate somnul mai liniștit. Dacă vei fi turburat de ceva, să nu te sparii. Nu e nici lătrat întăritat de câini, nici sgomot înăbușit de glasuri omenești. Nu e larma vietăților aleșuitoare, ci e larmă alinătoare a naturii. E părăiașul din apropiere, a cărui apă se sfădește cu bolovanii ce-i așin calea. Incolo e liniște, divină liniște, pe care o îmbie din plin natura și firea omenească pe aceste plaiuri ferite, pân'acum de colții distrugători ai pseudocivilizației moderne.

Dar să lăsăm glasul impresiilor personale. Să revenim la glasul cifrelor.

b) Școala

Starea culturală a unui popor a se măsura cu știința lui de carte. Cultura e sinonimă cu alfabetismul, iar incultura cu analfabetismul. După această cheie de apreciere a culturii Moșii noștri sunt cam înculți. Deși au școli și învățători, totuș numărul neștiutorilor de carte e aproape de 80%. Și e natural să fie așa. Oficialitatea credem că a pus cifrele pe ghicite, cum e obiceiul la astfel de statistici.

Dăm mai întâiu situația știutorilor de carte și a analfabeților.

C o m u n a	Știutori de carte	Analfabeți
Câmpeni	1883	1113
Bistra	1662	2531
Certegea	700	456
Săcătura	1240	752
Neagra	1820	1187
Albac	1020	2057
Arada	826	2673
Scărișoara	893	4094
Arieșeni	176	1763
Avram Iancu	1270	2505
Vidra	631	2019
Ponorel	681	1123
Sohodol	2108	2488
Total:	14912	24757

În unele comune se pot lua cifrele de adevărate. În Câmpeni, bunăoară, e firesc ca numărul știutorilor de carte să fie mai mare decât al analfabeților. E puțin verosimil să fie tot așa în Neagra și în Săcătura. Cel mai mare procent de analfabeți îl găsim în Scărișoara, Arieșeni și Arada. Distanțele mari pe cari sunt risipite crângurile explică acest procent mare.

Cu școala de astăzi, în condițiile ei de lamentabilă funcționare, analfabetismul cu greu se va micșora. În ce privește frecvența școlară a copiilor, lucrurile sunt extrem de îngrijorătoare. Situația ne-o arată tabloul ce urmează.

C o m u n a	C o p i i		
	de școală	înscriși	frecvențează
Câmpeni — — — —	660	228	140
Bistra — — — —	1020	350	200
Certegea — — — —	216	98	60
Săcătura — — — —	289	200	80
Neagra — — — —	496	180	120
Albac — — — —	796	189	90
Arada — — — —	986	160	80
Scărișoara — — — —	1800	320	200
Arieșeni — — — —	624	82	60
Avram Iancu — — — —	940	205	100
Vidra — — — —	580	200	100
Ponorel — — — —	300	150	60
Sohodol — — — —	2400	1000	200
Total:	11107	3362	1500

Copii de școală au fost, în 1927, 11.107. Au fost înscriși, 3362. Au frecventat școala aproximativ 1500. Va se zică n'au umblat la școală peste nouă mii de copii.

Școlii sunt. Învățători sunt ce e drept puțini. Dacă copii nu frecvențează școala, n'o fac aceasta din pricina învățătorului. O fac din motive de ordin economic. Cel mai mari dușmani ai școlii aici sunt: depărtarea de școală și sărăcia. A bate câțiva kilometri pe jos până la școală, mai ales iarna, pe drumuri înzăpezite, e un lucru foarte greu. Trebuie mare, trebuie apostolicească râvnă de carte pentru a putea răsbi pe vremuri grele până la școală. Mulți îi țin acasă, fiindcă n'au cu ce-i îmbrăca și mai ales, cu ce-i încălța. Sunt case, unde copiii au de acasă, ceialți sunt osândiți să stea în lăuntru. Ar trebui să fie pe lângă fiecare școală câte o cantină. În întreagă această regiune nu sunt numai vre-o trei.

Nu sunt destule, ca să revenim, nici școlile, nu sunt destui nici învățătorii. Intreaga această regiune are numai 20 școli primare cu 30 învățători. Un rău mare e că cei mai mulți învățători nu sunt stabili. Se schimbă dela un an la altul. Se trimit aici absolvenți tineri, cari nu cunosc nici oamenii, nici locurile. Nu se pot aclimatiza aici, de aceea nici nu rămân. Cu învățători de pripas nu se face carte. Și nu se face mai ales cu un corp didactic slab plătit. Pe lângă o plată slabă sunt nevoiți să se uite și după alte îndeletniciri. Vom avea atunci învățători-firezari, învățători crășmari, dar nu vom avea învățători apostoli. Și aceștia din urmă cam lipsesc. De ar fi școală lângă fiecare casă — și nu vor fi învățători conștienți, nu se va face nici atunci nici un progres.

Dar, să nu fim nedrepti. De ce să aruncăm vina analfabetismului numai asupra lor?

Un preot din partea locului îmi spunea despre învățătorii mai tineri, că sunt nepregătiți și că nu-și cunosc chemarea. Sunt oare ei de vină pentru aceasta? Nu. Sunt vremile prin cari trecem. Și e de vină mai vartos pripeala noastră, gălăgioasă și arogantă, care face pe veacuri arajamentul cultural și economic al acestei țări, fără să țină seamă de realități.

La adecă, culturalizarea acestei regiuni nu e în funcțiune numai de oameni. Este un factor culturalizator mai important decât priceperea și voința omului: e mediul geografic și economic. Condițiunile de viață materială sunt principalul factor de ridicare ori de prăbușire al unui popor. Ridicarea acestei regiuni nu se poate face decât numai prin îmbunătățirea condițiilor de viață. Celui flământ să-i dai întâiu pâne și apoi carte. De aceea nu aruncăm cu peatra în învățătorimea acestei regiuni nefericite. Admirăm pe puțini cari își fac din slujbă apostolat — și osândim pe cei ce fug de aici, isgoniți de mizeria acestei regiuni.

Nu mai învățători originari, din aceasta regiune, pot să rămână, pot să se înfigă în viața de aici. Pe aceștia e chemată să ni-i dea în locul prim școala normală din Abrud. Aceștia trebuie să fie numiți și plasați în satele și în crângurile de pe aici.

A numi învățători de aiurea, mai ales tineri din vechiul regat, atunci când sunt o mulțime de absolvenți din partea locului, e greșit din toate punctele de vedere. Într'o comună mare din jos de Câmpeni au terminat școala normală anul acesta vre-o 30 de tineri. Dar n'au fost numiți în posturi. Locurile sunt umplute cu alții din alte părți. Așa că unii dintre ei trebuie să umble, ca să poată trăi, la tăiat la pădure, cu „șapinu!“. În felul acesta avem normaliști șapinași, nu din vina lor, ci din vina unei greșite politici culturale.

c) Biserica

Biserica stă relativ bine. Sunt biserici și sunt preoți. Bisericile sunt de lemn, iar unele, foarte vechi, sunt de piatră. Preoții sunt, afară de trei, toți din partea locului. Pe aceștia îi numesc oamenii cu numele de botez, pe când pe cei veniți de aiurea îi numesc cu numele de familie. Aici preoții n'au eclejie. De aceea nu pot trăi decât cei ce sunt originari de aici, din parochiile pe cari le păstoresc. În cazul acesta au sprijin în averile lor familiare.

Greutățile traiului îi silesc și pe preoți de a se uita și ei după alte îndeletniciri. În aceasta n'ar fi nici un rău. Răul se începe numai atunci, când preotul, înfundat în învăluirile vremelnice ale vieții acesteia pământeste, uită de îndeletnicirile lui duhovnicești și uneori chiar și de demnitatea lui preotească.

Mi s'au spus, în privința aceasta, câteva cazuri regretabile. Nu e locul să le amintesc aici. Slujitorii altarului își vor găsi în ei înșiși și mai ales în sufletul de respectuoasă cucernicie a credincioșilor lor, — puterea de a se reculege și de a se reda întregi sfintei chemări ce o au în aceste vremuri de grea cumpănă pentru acest popor nefericit.

Poporul e credincios. Ține la biserică și la preoții lui. Am fost la biserică, într'o Duminecă, la Albac. Făcea slujba un preot tânăr, din Săcătura. Slujba frumos, avea o voce plăcută, clără și sonoră. Erau credincioși destui. Printre femei erau multe, cari ci-

teau din cărți de rugăciuni. Mi se spunea, că la sărbătorile celea nouă nu cam vin oamenii la biserică. Mai ales nu vin decând cu vrajba cu calendarul cel nou. Oamenii au voăt să încuie bisericile, să nu lase pe preoți să slujească la sărbătorile cele nouă. Pacea au făcut-o jandarmii, sângeros și brutal. Ce au căutat baionetele în treburile duhovnicești ale oamenilor? De i-a chemat biserica, rău lucru a făcut. Amestecul lor a săpat o prăpastie între credincioși și biserică, care cu greu se va închide.

Cuvântul Domnului ar fi mulcomit mult mai bine și mai statornic pe acești oameni blajini și credincioși. Gând rău a fost înlocuirea lui cu forța învrăjbitoare a baionetei. Această faptă o osândesc din greu chiar și unii dintre preoți. Lor, preoților, le revine acum de a mulcomi sufletele turburate și de a le readuce la calea dreaptă a păcii și a bunei înțelegeri.

Situația materială a preoților trebuie îmbunătățită. Numai atunci se poate cere dela ei să se dea întregi chemări preoțești — și numai atunci ar fi cu puțință o selecționare a lor. Ei cer să fie egalați, ca situație, cu preoții dela țară. Ne având eclezie, ei cer să le dea statul echivalentul în bani. Mi se spunea că e pe cale de a li se îndeplini această cerere justă.

Activitatea extrabisericască a preoțimii și extrascolară a învățătorimii e aproape inexistentă. Nu fac aproape nici un fel de propagandă, nici prin reuniuni religioase, nici prin societăți culturale. Am găsit câteva reuniuni religioase active. În Certegea biserica greco-catolică e curată ca un păhar și împodobită de mâna harnică a membrilor reuniuni de ț-e mai mare dragul. Societăți culturale sunt vre-o 10, dar trăiesc numai cu numele. „Astra” e pe aici inexistentă. În Câmpeni ar fi oameni, cari ar putea să-i dea viață, dar nu se încumetă să se apuce de lucru. Conferințele ținute pe sate ar mai desmorți oamenii, le-ar mai ținea trează nădejdea de mai bine și ar fi o punte de legătură între cărturari și țărani.

Nu știu în ce măsură contribuesc la aceasta cercurile culturale ale învățătorilor, „Buletinul școlar” al jud. Turda în numărul din luna Septemvrie fixează ședințele cercurilor culturale și pentru această regiune, în 20 de locuri. La tot cazul un lucru bun și laudabil, mai ales dacă la astfel de ședință, de unde cu siguranță nu lipsesc nici conferințele de popularizare, iau parte și țărani.

În afară de această anemică muncă de propagandă verbală nu am desprins din cele auzite și văzute nici un fel de altă propagandă. N'o fac nici preoții și n'o fac nici învățătorii. Nu așteaptă nime ca un om să schimbe singur fața lucrurilor. Ar trebui pentru aceasta puteri de uriași. Neamul nostru nu are uriași. Lucrurile bune se pot face și fără ei. Un cărturar trebuie să facă cea ce e dator să facă. În cercul lui de activitate trebuie să fie viu și nou, — trebuie să fie creator și inovator. Toată munca lui trebuie să poarte pecetea creațiunii și a inovațiunii. În întreagă activitatea lui de gospodar trebuie să fie un deschizător de drumuri. Acești inovatori sunt modești, dar mari eroi în prefacerea vieții întierioare a unui popor. Durere, munții nu-și au încă eroii lor. Cel puțin eu — nu i-am putut descoperi. Dar, totuș să fiu drept. Dacă n'am găsit eroi, pe cari nu-i cam are neamul nostru nici într'alte părți, am găsit fapte cari se pot numi

eroice. Așa în Vidra am găsit o grădină cu pomi altoi. În alte părți am aflat coșnițe raționale. Iar în Săcătura oamenii au tocmai păcurari dela țară ca să-i învețe prelucrarea rațională a laptelui. Eroii mari vor fi aceia cari vor introduce inovații mai ales în industria lemnului. De aceștia încă nu s'au ivit. Pe aceștia va trebui să-i dea generația cărturărească de mâne. Va trebui făcută pentru aceasta o selecționare inițială a valorilor. Vor trebui aleși băieții cei mai distinși din această regiune, cari crescuți în seminarii în școli normale și profesionale, vor avea să formeze mai apoi pleiada de salvatori ai acestei părți din neamul nostru.

d) Biblioteci, gazete

Unde stă slab școala, acolo stă slab și cartea. Școala e ca un radiator. Ea stârnește și dă dragoste de carte. Aici, ori cât de bună ar fi, nu cam are cui da dragoste de carte. Adulții sunt frământați, în acest colț de sărăcie, prea mult cu lucru și cu năcazurile. Nu au nici voie, nici vreme de a căuta cartea de cetire. De aceea găsim pe aici biblioteci, dar nu găsim public cetitor. Aproape fiecare școală își are biblioteca sa. Aceste biblioteci sunt cetite numai de elevi. Cetitori mari nu, deși, mi se spunea, că li s'ar da, dacă le-ar cere. În casa lui Avram Iancu este o bibliotecă de vre-o 600 volume. Nu le scoate — și nu le cetește nime. Totuș sunt anumite cărți, pe cari le caută și le cumpără. Acestea sunt *calendarale* și *Cărțile de rugăciuni*. Au trecut calendarale lui Krafft din Sibiu și calendarul episcopiei ortodoxe din Cluj. Dintre cărțile de rugăciuni e cetită „Cartea bunului creștin”, impusă preoților de către episcopia din Cluj. Preoților li s'au făcut rețineri din salariu pentru câte 70—100 ex. Ei, la rândul lor, le-au vândut credincioșilor. Preoții se plâng împotriva acestor procedee volnice, dar cu toate acestea nu sunt așa de rele, precum se par. Cartea trebuie răspândită, acolo unde nu e, chiar și cu săla.

Mult mai căutată și mai cetită e *gazeta*. Dintre gazete mai cetite sunt: Lumina Satelor în vre-o 150 ex., Libertatea în vre-o 20 ex., Unirea Poporului în vre-o 30 ex., Foia Poporului în vre-o 30 ex. și Lumea și Țara în vre-o 30 ex. În total se cetesc, în întreagă regiunea, aproximativ 200 exemplare din gazetele pentru popor. Adecă: 1 gazetă la 200 oameni. E aceasta o cheie de dureroasă apreciere a stării culturale a unei populații.

Pentru o mai bună lămurire dau un tablou rezumativ al situației culturale.

Biserici	—	—	—	—	—	—	21
Preoți	—	—	—	—	—	—	21
Școli	—	—	—	—	—	—	20
Învățători	—	—	—	—	—	—	39
Cantine	—	—	—	—	—	—	3
Biblioteci	—	—	—	—	—	—	25*)
Societăți culturale active	—	—	—	—	—	—	**)

*) Cu aproximativ 3000 volume.

**) Statistica oficială pune 10, dar activă nu e nici una.

Aceste sunt mijloacele de culturalizare, de ridicare prin cultură a unei regiuni cu patruzeci de mii de suflete.

Petru Suclu

Cronica intelectuală

Editorul lui „The Encyclopedia Britannica” anunță deja de pe acum, o nouă ediție a acestei strălucite Enciclopedii a culturii moderne. Era o podoabă a cugețării nu numai în trecut, ci și în prezent, această Enciclopedie. Tot ce are mintea mai luminos, ca invenție, ca idee, ca factură tehnică, se întâlnește în coloanele acestui prodigios magazin al cunoștințelor omenești. — Am accentuat de mai multe ori în coloanele „Societății de mâine”, că ar fi bine ca tineretul nostru să-și găsească orientarea și pe terenul culturii anglo-saxone. E atâtă bogăție în această cultură, atâtă sobrietate, și seriozitate — care se împărăchiază de minune cu temperamentul nostru neo-dacolat. Și în raport, cu celelalte Enciclopedii, această engleză nu este nici mai scumpă. Alături de Larousse-ul obișnuit, de Brockhaus-ul (care asemenea își anunță o nouă ediție pe anul 1929), Meyer-ul conservator, credem, că ar fi bine, să descifrăm și tainele noii tipărituri a „Enciclopediei Brittanice”. Această Enciclopedie a publicat în 1926 trei volume de completare. Editorul Garvin a excelat în aceste trei volume cu'n filoromânism obiectiv, angajând pentru partea românească pe d. Marcu Beza. După cum știm tot D-sa a informat admirabilul anuar „Europe” asupra mișcărilor intelectuale din România. Și aceste informații, apărute în sute de mii de exemplare, ne folosese de sigur mai mult, decât „acțiunile” cșuate ale unor charmeur-i, trimiși cu „misiuni” în străinătate, ca să se întoarcă în capitală cu cravate Philips și paltoane Burberry's Ltd....

Editorii germani au o bună idee, că în fiecare an publică Almanachuri. În aceste Almanachuri se tipăresc mici essay-uri, versuri, nuvelete, gravuri, reproduceri după pictorii moderni — cu alte cuvinte, editura alături de-o reclamă einstită ce și-o face publicațiilor, oferă publicului lectură, câteva ore plăcute. Dintre editurile mai importante au publicat și în acest an Almanachuri Frații Zsolnay din Viena, Paul List din Lipsca, S. Fischer din Berlin, Orelli-Füssli din Zürich.

Almanachul pe 1929 al lui Paul List (foarte artistic și ca execuție tehnică) tipărește un portret al lui Alfred Nobel, unul dintre marii oameni ai secolului (cunoscut prin... dinamită de vulg). Intimitățile vieții marelui european, arată,

cât suflet și simțire a avut...distrugătorul atâtor vieți și precizează, că Alfred Nobel a vrut totdeauna binele omenirii, a luptat pentru progresul ei și a iubit cu pasiune fierbinte... omul... În același Almanach găsim două notițe ale lui Valeriu Marcu, un scriitor român extravagant, afurisit de unii ca extremist, iar în presa serioasă germană apreciat ca un stilist și istoriograf de prima forță. Marcu publică o schiță interesantă asupra Romanovilor și un articol despre fosturile de mare. Marele savant prof. dr. Suidt scrie un essay asupra problemei întineririi, și obiectivitatea savantului nu admite ipoteze ajunse la modă... Clara Sheridan, o artistă de valoare, abonată la Agenția Cook... tipărește un dialog ce l-a avut cu Mussolini. Ne pare atât de interesantă notița lui Hermann Hettner: asupra atitudinii politice a lui Goethe (o admirabilă caracterizare a marelui poet și... defectuos om de stat), încât vom reproduce în numerele viitoare această frumoasă contribuție intelectuală. Și Almanachul are minunate gravuri: portretul lui Alfred Nobel, Rasputin, Clara Sheridan, Faisal, regele Irakului reproducere după geniala operă a lui Augustus John), o fotografie originală a lui Dsingis Kan (afirmația ziarului „The Journal” of the North China Branch of the Royal Asiatic Society vol. LVI.) un portret din tinerețe al Catherinei II, Stanislaus II. August Poniatowski, regele Poloniei, cu desenul original al lui Joh. H. Lips despre Goethe, un vibrant croquis al lui Daumier, și alte fotografii etc. Și Almanachul tipărit în condiții occidentale, cu gravuri, reproduceri artistice, costă cu totul 80 de Pfennigi, ceia ce înseamnă... cca 32 Lei. Iată de ce, la noi scriitorii români mor de foame, iar unii editori români tipăresc romane pornografice... și puțini se încumetă, să scoată la soare operele atâtor talente, câte avem și noi. Marți noștri editori n-ar putea imita pe confrății lor din Occident? Publicarea astorfel Almanachuri ar fi profitabil și din punctul de vedere par editorial, căci ar populariza editurile respective. Dar dacă n-ar exista calul de fier și povestea bi-cului de foc!...

Almanachul Fischer pe 1929, aduce un erâmpel din „Christo Emanuel Quint” — o capodoperă a marelui poet german Gerhart Hauptmann.

Profunzimea ideilor, imaginile frumoase, simbolul permanent al scrierilor lui Hauptmann, îl fac pe unul dintre cei mai

mari poeți contemporani. Dela „Blana de biberă” și până la „Hannele” a fost o distanță. Dela Hannele și până la Christo Emanuel Quint este întrarea maestrului neîntrecut, în Olimp. — Alături de scrisul lui Hauptmann, ce este firese, celelalte articole, poezii, essay-uri, se cclipsează. Asteroizii nu întrec niciodată lumina astrilor — dar par' că totuș se reține în amintirea noastră și frumuseța din scrisul lui Hugo von Hoffmannsthal (Regele Basilius în mănăstire), Thomas Mann: Muntele de vrajă, Arthur Schnitzler (Feciorul), Notițele ironice ale lui Bernard Shaw, și traduceri din Francois maurois, Jules Romains (Zeul cărnii), George Moore, Susanne Normand, Maurice Paléologue (diplomatul care a asaltat cu succes Pimodan-ul și l-a eucerit...) Admirabile reproduceri: Conte de Cavour, Benjamin Disraeli (cu portret rar din 1840), Elconora Duse și Henzi Beyle (Stendhal). Nici acest Almanach nu costă mai mult de 2 mărci, va să zică 80 Lei... Și este o adevărată galerie a frumuseții a științei, a artei.

Editoriile Universităților engleze, sunt recunoscute ca foarte serioase și dacă ni-s'ar ierta cuvântul: pedante. „Pedanteria” însă nu se va înțelege după înțelesul ce ni-l dau revistele umoristice germane, cu acel tip odios de revizor școlar, care măsură virgulele și punctele în vârful nasului înroșit de alcool. Este un elogiu adus conștiinței, cu care operele editate de aceste edituri își aleg autorii și cărțile. „The Oxford Press” are o editură, care egalează, dacă nu întrece pe a celebrului Teubner. Universitatea din Cambridge, asemenea are oficiu de editură, care publică „The Cambridge Bulletin”, în care se anunță noutățile de editură. În recentul număr (No. LXI.) suntem în cunoștință, că în curând o să apară o operă grandioasă a lui Whitley (Art in England) Arta în Anglia. — Opera aceasta va publica nu numai istoria artei engleze, ci și cele mai importante tablouri, sculpturi, etc., în reproduceri așa-numite „tiefdruck”.

Estetica lui Oscar Wilde este hedonistă. Se rezumă pe negațiunea influenței naturii asupra frumosului. Este cunoscută axioma lui „Natura imită arta”. Combătut de formalistii și fanaticii vechilor teorii ale esteticii tradiționale și ortodoxismul estetic nici azi nu-l consideră pe Oscar Wilde ca pe-un estetician de origine, atașându-l mai mult esteticianismului... intuitiv. „Sufletul Omului”, „Creionul, dalta etc...”, „Paradoxele” etc., convorbirile lui despre frumos... și descoperă ca pe-un poet al sensualismu-

lui, care are idei originale despre frumos, dar care nu a construit „sistemul” său personal în estetică. Execuția sumară pe care i-o face în „Review of Reviews” un foarte mediocru profesor universitar din America (Ohio) I. Andrew, care-l numește pe Oscar Wilde pur și simplu: *diletant*, este ridicolă și impermanentă. Oscar Wilde cu toate defectele lui, a fost unul dintre cei mai mari poeți ai secolului. Neîntrecut meșter al frazei, fecund, original, plin de suflet, tot ce-a scris acest prodigios geniu, atât de chinat de puritanismul englez, este o glorie a artei europene. Numai Andersen în povestile lui l-a întrecut pe Wilde cu „poveștile lui” — deși, discuția este încă deschisă, dacă Andersen — a fost mai cald omenesc în „Soldatul de alamă” decât Wilde în „poveștea prințului fericit”. (Critica încă nu s'a format definitiv asupra acestei probleme. — Lipssește din Wilde cinismul „imperial” al lui Swift, dar în comediile lui, mai ales în Lady Windermere's Fan, a creiat tipuri, care nu se găsesec decât în comedia clasică franceză. Iar în studiile lui estetice, admirate de însuși Walter Pater, este atât de suveran ca ingeniozitate, cuceritor ca formă, profund ca idee, (citească savantul american numai „De Profundis”-ul) încât între „eulegătorii de axiome estetice”, paraziții esteticeii lui Baumgarten, Vischer ori Croce... (ca să amintim trei individualități deosebite ale esteticeii) estetica lui Oscar Wilde este mai de preț, decât toate conferințele anonimului dușman al marelui poet, anatemisat cu „C. C. 3.” cu închisoare și confiscarea operelor, pentru o vină, pe care procedură penală modernă o atribuie neurozei... „Cazul Wilde” nu va putea distrage „opera Wilde”. Oscar Wilde, a dăruit omenirii atâtea frumuseți, pentru care răsplata va trebui să fie statuia lui în Capitalele Apusului.

Îmi termin notițele, pe care le scriu noaptea târziu, ca de obicei — de astădată bolnav. Și din întâmplare, îmi fuge privirea asupra unui ziar englez, cu o corespondență din Melbourne. (Australia.) Se face acolo amintire, că la o serbare, un proprietar de magazin: Ion M. Vulturescu, a vorbit despre „cântecul românesc” și a cântat din flaut cântece românești foarte aplaudate.

Vedeți câți de mulți suntem, încât ajung conferențieri români chiar și pentru Australia. Cinc-i acest Vulturescu, care mi-a făcut inima să-mi bată mai tare? Câte zile și nopți ar trece trenul, vaporul, până ce mi-ar aduce veste despre dânsul.

... Și vedeți, noi, care aci acasă disprețuim obârșia noastră, dacă am învăța dela Englezi și am spune „Eu sunt Anglia”, atunci pretutindeni, unde s'ar duce românii noștri — de voie, de năcaz — s'ar putea vorbi de cultura noastră. Și ar fi bine, să primim vești că în Montreal, Talin, Reykjavik, Cap LaLnd, Ha-

vana, etc., etc., s'a vorbit de bine de sufletul și inima României...

Emil Isac

(In numărul viitor: Estetică modernă. — Romanele de senzații — dela Pirandello pînă la George Kaiser..... Patosul literar al zilelor noastre. Sdrindberg..... etc.)

Calendaristice

Din cele 2 articole precedente rezultă cu destulă evidență, că ortodoxia adevărată, dacă se respectă cât de puțin, mai degrabă trebuie să se apropie de adevăr, decât — în baza tradiției — să persiste cu încăpăținare în calendarul... păgân!

Reforma gregoriană nu e perfectă nici ea. Și nici o reformă calendaristică nu poate fi perfectă, căci durata anului are variații seculare, în plus și minus. Oscilații mici, ce e drept, dar în cursul secolelor și mileniiilor destul de apreciable, pentru că să nu poată fi perfect nici un calendar omenesc. Esențialul e, că în comparație cu cel Iulian, calendarul gregorian e mult mai aproape de adevăr. Calendarul Iulian greșesește tot la 133 de ani câte 1 zi, pe când calendarul gregorian numai la 3200 de ani smintește 1 zi. Oricum am socoti, e mare diferență!

Superioritatea reformei gregoriene e deci indiscutabilă și ar fi absolut fără rost că ortodoxia română să cerce a i-se opune, mai ales pe tema, că „nu e perfect nici calendarul gregorian”. Accentuăm, că *relativ e perfect*. Toate propunerile moderne ale astronomilor de a reforma calendarul, au în vedere nu atât durata anului, cât mai mult: a) schimbarea datei anului nou, dela 1 Ianuar la 21 Martie (echinocțiul de primăvară); b) data fixă pentru ziua de Paști. c) în genere, simplificarea.

Probabil, voi eu expune toate aceste, în legătură cu un proiect, ce l-am trimis și eu, încă în 1926, la Liga Națiunilor.

Nu-i vorba, ar fi fost frumos, că ortodoxia română să fi acceptat direct un astfel de proiect astronomic, pentru care am pledat și eu, încă din 1914. Dacă nu a luat riscul inițiativei, radicale, acum nu greșesește nimic, dacă se adaptează treptat, la reforma ce se va decretă prin Liga Națiunilor, și în care reformă toate sărbătorile creștine vor fi mai apropiate de datele actuale ale calenda-

rului gregorian, decât de datele calendarului Iulian.*)

Fiindcă în orice reforme viitoare, ca bază de discuții și ca punct de plecare va servi exclusiv calendarul gregorian, nu e de prisos să relevez câteva momente importante, în ordine cronologică, din genesa și vicisitudinile acestui calendar.

Se poate convinge oricine, că reforma gregoriană s'a ordonat numai după studii pregătitoare, lungi și temeinice, făcute din partea celor mai buni experți ai timpului.

În anul 1232 Johannes Sacrobosco scrie un tratat despre imperfecțiunile calendarului, afirmând că corectarea lui nu se poate face prin conciliu ecumenic, ci numai prin studii și măsurări astronomice serioase.

Roger Baco pledează și el pentru studiu și calcul.

— 1415 — Cardinalul Pierre d'Ailly propune conciliului din Konstanz revizuirea calendarului. — 1434 — Conciliul din Bazileia (Baăle) încredințează o comisie cu studierea chestiunii. Membrul cel mai marcant al comisiei este Nicolaus de Cusa, care în — 1436 — prin scrierea-i „De reparatione Calendarii”, propune ca tot la 304 ani să se omită o săptămână și ziua intercalară.

În 1475 papa Sixtus IV. cheamă la Roma pe Johannes Regiomontanus, cel mai celebru astronom al timpului, ca să elaboreze un proiect de reformă. Acesta decedând încurând (1476), lucrările stagnează.

În 1512—17, conciliul lateran, pune din nou la dezbateră chestia calendarului, care însă se întrerupe când Copernicus declară că nu se cunoaște precis nici durata anului solar, nici durata lunii sinodice, ca

*) De exemplu, data Paștilor fixându-se pe prima, ori a doua Duminică din April, acest termen e mai apropiat de pascălia gregoriană, decât de cea Iuliană.

să se poată îndrepta cu exactitate calendarul.

Totuș propunerile se ivesc din ce în ce mai insistente.

În 1563, conciliul tridentin dă autorizație papei, ca acesta să perfecționeze breviarul și liturgierul, ceea ce a îndemnat pe papa Gregoriu XIII (1572—85) să reia energic chestiunea îndreptării calendarului.

Luigi Lilius (Lilio sau Lelio) îi predă un proiect.

În 1576 Luigi moare.

Proiectul îl susține, mai departe, fratele său, Antonio Lilio.

Papa cere avizul mai multor experți asupra acestui proiect. Îl comunică mai multor universități și principii, cerându-le opinia. Îl predă unei comisiuni speciale spre studiu.

După primirea multor opinii aprobatoare și după ce diferite alte proiecte nu s'au dovedit așa de precise și practice, comisiunea a acceptat proiectul lui Lelio, iar papa Gregoriu XIII, prin 24 Februar 1582, a ordonat introducerea reformei în sensul, ca după 4 Octobrie să se facă un salt de 10 zile socotindu-se 15 Octobrie și așa mai departe, iar nu 5 Oct.

În articolul precedent am amintit, pe scurt, cum s'a introdus noul calendar în diferite țări.

„Calendarul îndreptat” al protestanților din Germania a avut viață scurtă.

În anii 1724 și 1744 Paștile au căzut pe alt termen, după calendarul îndreptat, decât după calendarul gregorian. Abaterea era să se mai ivească în 1778. Frederic cel mare a stăruit la cei în drept, ca să previe discordanța aceasta. Astfel, prin o deciziune dată de *Corpus Evangelicorum*, în 13 Dec. 1775, s'a acceptat și păscălla gregoriană și în anul următor s'a introdus așa numitul „Calendar îndreptat al imperiului”, care nu se mai deosebia de cel gregorian, decât sub raport hagiografic.

Aderenții din alte țări ai „calendarului îndreptat” încă au acceptat schimbarea aceasta. Numai cantonul Graubünden din Elveția a persistat deocamdată pe lângă calendarul julian, care abia în anii 1784, 1798 și 1811 a fost înlocuit definitiv cu cel gregorian.

De atunci calendarul julian nu a mai rămas în ființă decât la popoarele ortodoxe.

G. Todica.

L. Tolstoi ca filozof al istoriei

Viața unui popor, instituțiile, credințele, artele și luptele sale reprezintă forma vizibilă a forțelor invizibile care îl conduc. — (Gustave-Le-Bon — Psihologia popoarelor).

Europa culturală îl cunoaște pe L. Tolstoi mai mult ca pe un mare moralist și scriitor genial. „Război și Pace” și „Ana Karenina” au intrat de mult în patrimoniul literaturii universale.

Opera lui Tolstoi cuprinde însă și alte aspecte puțin cercetate și totuși foarte interesante. În încheierea romanului „Război și Pace” găsim dezvoltată o filozofie a istoriei, unde se determină rolul individului în progresul umanității.

Credem că cele două concepții fundamentale ale filozofiei istoriei sunt destul de cunoscute: pe deo parte — *determinismul istoric*, care consideră pe individ ca pe o părticică neînsemnată, un mic șurub în mașina creatoare a vieții și pe de altă parte: *teoria liber-voliționistă*, care consideră ființa omenească ca o entitate liberă. Omul este liber și în mod conștient și așa reacționează la viața înconjurătoare.

Tolstoi acceptă prima teorie, dar nu în sens marxist. El ignorează latura sociologică a istoriei și substratul economic care determină transformarea statelor și formelor de guvernământ.

Viața individului Tolstoi o privește sub un aspect dublu: *interior-psihologică* — care e absolut liberă. Omul în ceea ce privește faptele sale personale, ce privesc „eul” său psihic nu este condiționat de nici o împrejurare externă.

Însă viața individului sub aspectul ei *extern*, în sensul relațiilor cu lumea exterioară, cu oamenii, cu statul, cu instituțiile sociale existente — ea nu numai că nu este liberă, dar dincontră este chiar determinată de acele împrejurări. Omul e liber în ceea ce privește viața sa interioară sufletească, însă îndată ce el pășește la realizarea unor scopuri sociale, îndată ce el ocupă un post de conducere (militar, conducător al statului, funcționar public) libertatea lui de conducere devine iluzorie. Deși s'ar părea că toată puterea e concentrată în mâinile sale, în realitate el nu este decât un mănunchiu, o reflecție a voinței colective a poporului pe care îl reprezintă, sau a armatei pe care o conduce. Viața adevărată — spune Tolstoi — cu interesele inerente ale fiecărei persoane, interese de sănătate, de muncă, de boală și de odihnă era totdea-

una departe de ura ce o nutrea Alexandru I față de Napoleon în timpul războiului franco-rus din 1812. Viața individuală deasemenea era departe de toate transformările politice și economice din epoca 1800—1812.

Mișcările politice și sociale nu se află nici într'o legătură cu faptele personale ale lui Napoleon sau Alexandru I, ci sunt legate cu activitatea *colectivă* a tuturor oamenilor care au luat parte la război. Luptele dela Borodino și Berezina nu sunt aranjate de Alexandru I sau Cutuzov, grație capacității lor strategice.

Viața popoarelor nu se exprimă — spune Tolstoi — în activitatea câtorva oameni. Oamenii reprezentativi ai unei epoci nu rezumă în definitiv toate aspirațiile spirituale și politice ale acestei epoci.

Pe Tolstoi îl nemulțumește modul de cercetare al istoriei. E adversarul acelei metode de cercetare sumară prin care se susține că voința Regelui, miniștrilor și a legiuitorilor constituie suma și rezultanta voinței tuturor oamenilor țării.

Și aci venim la un principiu care aproape cu o precizie matematică ne inițiază în tainica legătură ce există între om și colectivitate. Atât de desbătuta chestie a rolului individului în istorie își găsește rezolvarea în teoria lui Tolstoi. Drept vorbind înțeleptul din „Iasnaia Poliana” nu rezolvă definitiv problema, ci dă mai mult o premisă ce poate să ducă la deslegarea ei. Prezum am spus și mai sus deslegarea problemei sociologice despre rolul individului în viața socială, Tolstoi o găsește în colectivitatea însăși.

Acest principiu sună astfel: „Numai luând spre observare o unitate *infinite-simală* — un *diferențial al istoriei*, adică aspirațiile omogene ale oamenilor și având în același timp puțința de a le integra, adică a aduna împreună aceste unități *infinite-simale* — numai atunci putem fi inițiați în legile istoriei.”

Acest principiu de altfel original și emis pentru prima oară de Tolstoi, merită un comentariu.

Adus la iveală în anii 1865—1875 acest principiu a avut o influență considerabilă asupra generației rusești doatunci. Alături de sociologii ruși *Laurov*,

Mihailowski și ceva mai târziu Plehanov (pseudonim Beltov) — Tolstoi a contrariat școalele vechi sociologice care pribuit la înlăturarea principiilor dogmatice veau pe om ca izvorul tuturor fenomenelor și transformărilor istorice. Tolstoi a lărgit cadrul în care era tratată chestiunea aceasta și putem spune că „Incheierea” din „Război și Pace” (de altfel această încheiere de obicei nu se traduce în limba streină, traducătorii mărginindu-se a traduce numai întriga amoroasă și războiul între Napoleon și Alexandru I) a jucat în dezvoltarea sociologiei ruse același rol ca și „Scrisorile istorice” ale lui Lavrov.

Și acum venim la discuția acestei legi sociologice. Sub diferențialul istoriei sau aspirațiile omogene ale oamenilor — trebuie să înțelegem niște tendințe și volițiuni omenești care se exprimă la fel la toți oamenii fără deosebire. În rândul al doilea — aceste tendințe și aspirațiuni sunt obișnuite, în sensul că ele constituiesc partea integrantă și sumară din psihicul omenească.

Dar și mai mult. Aceste aspirațiuni omogene trebuiesc adunate împreună, totalizate sau în termen matematic trebuie „integralizate” și numai atunci vom putea scabate în evidență legile ce conduc Istoria. Și faptele istorice reies atunci în toată frumusețea lor naturală fără idealizare și minciună.

Renumitul sociolog și istoric rus Carew care în tinerețe s'a ocupat de principiile sociologice ale lui Tolstoi — scriind în acest sens un articol în „Westnic Evropă” (Informatorul Europei) o revistă cu mult renume în Rusia, — susține că Tolstoi în romanul său „Război și Pace” n'a făcut altceva decât o aplicare a propriei sale teorii. Pentru Tolstoi în Marea Epopee, care s'a desfășurat pe câmpiile întinse ale Rusiei, toți oamenii au jucat un rol de o importanță egală. Alexandru I și bietul Platon Caratew, tipul clasic al „mușicului” rusească au aceeași însemnătate pentru Tolstoi. Mai mult chiar. Platon Caratew sintetizând voința păturii țărănești din Rusia are și un rol mai mare în desfășurarea evenimentelor istorice. Alexandru I e antipatic; Napoleon e un tiran. Pentru ce? Fiindcă ei caută să întoarcă înapoi roata istoriei.

În schimb Cutuzov, comandantul oștilor rusești e simpatizat, fiindcă acest bătrân aproape senil înțelege mersul inevitabil al evenimentelor și bate mereu în retragere.

Tolstoi este un adversar înverșunat al lui Carlyle. Autorul „Vieții Eroilor” e socotit de Tolstoi ca un scriitor superficial, care vede evenimentele numai la suprafață.

De altfel teoria lui Tolstoi are multe

laturi comune cu teoria materialismului economic considerând fenomenele istorice ca având loc sub influența unor cauze permanente și imuabile.

În rândul al doilea teoria lui Tolstoi și-ar putea găsi aplicația în psihologia maselor. Din legea formulată de Tolstoi reiese clar că pentru a stabili valoarea obiectivă a unui fenomen istoric — trebuie în prealabil să fie stabilit rolul părților sociale componente și anume al membrilor societății. Ori luând cazul unui fenomen istoric foarte frecvent cum e de exemplu: revoluția sau războiul — nu ne rămâne decât să re adresăm psihologiei popoarelor, studiată atât de bine de Gustave-Le-Bon, Belmont, Wundt și Lazarus, pentruca să lămurim definitiv valoarea imanență a faptului istoric și rolul conducătorului în înfăptuirea sa. Dar aceasta ar putea constitui un studiu aparte. Deaceia ne întoarcem la teza fundamentală a lui Tolstoi.

Tolstoi trece în revistă păreriile tuturor scriitorilor antici și moderni asupra filosofiei istoriei.

În antichitate se credea că un singur om, o personalitate puternică, e capabil să conducă un popor întreg la izbână sau pieire numai grație faptului că plebea consideră voința conducătorului ca o proiecție a voinței zeilor. Puterea Dumnezeirii ducea voința comandantului către scopul stabilit de mai înainte. Voința Duceului era echivalentul voinței zeilor.

Venim către timpurile moderne. Creștinismul și Renașterea au prăbușit credința Anticilor, în proiecținea voinței zeilor în persoana comandantului. Istorieii moderni spune Tolstoi au emis o nouă teorie. Voința Duceului nu mai emană dela Dumnezeu. Înșă comandantul modern este dotat dela naștere cu niște calități excepționale care în mod firesc îl plasează pe vârful piramidei sociale. Prin selecția naturală calitativă elementele valoroase se urcă sus ocupând funcții de comandanți de oștiri, șefi de state, prezenți etc. Ei sunt niște Supra-Oameni în sensul lui Nietzsche anticipând cu multe secole specia umană.

Această concepție superficială este deosemena aspru criticată de Tolstoi. După Tolstoi nici pozitivistul Buckle, renumitul istoric al civilizației engleze nu e străin de această greșală. În mod intenționat sau involuntar Buckle discutând faptele istorice așează pe planul întâi pe cutare sau cutare persoană.

Dar Tolstoi atinge și problema înrâuririi ideilor asupra evoluției umanității. După Tolstoi ideia prin ea însăși nu înfluințează deloc evoluția politică și socială a unei țări. Tolstoi susține și mai mult. Progresul social nu stă în legătură cu ideile predominante ale epocii. „Con-

tractul social” al lui Rousseau n'a contribuit la izbucnirea Revoluției Franceze. Voltaire și Enciclopediștii n'au nici o însemnătate pentru desfășurarea Revoluției.

Este cel puțin paradoxală această din urmă susținere a lui Tolstoi, dar considerând că și geniile mari comit greșeli, le trecem cu vederea. De altfel este destul de cunoscută antipatia lui Tolstoi față de Shakespeare. Acest scriitor, — spune Tolstoi, este de o mediocritate extraordinară. Poate cu ocazia unui studiu asupra principiilor de artă ale lui Tolstoi, expuse în cartea „Ce e arta?” vom mai reveni asupra acestei concepții „originale” ale marelui scriitor rus.

Așa dar Tolstoi nu recunoaște existența factorului intelectual în filosofia istoriei. Este interesant de notat asemănarea din acest punct de vedere între concepția lui Tolstoi și marxismul. Socialiștii deosemena susțin că factorii intelectuali din evoluția socială nu sunt altceva decât niște expresii ale raporturilor economice existente între clasele sociale din cutare țară. Evoluția socială este determinată exclusiv de substratul ei economic.

Înșă, cum e și firesc, Tolstoi nu se raliază complect concepției marxiste. El se aseamănă cu marxistii numai în ceea ce privește critica principiilor sociologice clasice. În ceea ce privește latura pozitivă a concepției lor, — Tolstoi respinge materialismul istoric. El rămâne mereu cu concepția sa că pentru a stabili valoarea obiectivă a faptului istoric trebuie mai întâi să lămurim rolul fiecărei unități ce compune societatea. Referindu-se la principiul sociologic pe care l-am expus mai sus, Tolstoi îl enunță din nou sub o altă formă: „Pentru a afla forțele componente ale unei puteri rezultante, — se cere în prealabil ca suma forțelor componente să fie egale în putere cu rezultanta principală.”

Aceasta lege sau mai bine zis acest principiu de mecanică socială e aplicat de Tolstoi precum am spus mai sus în romanul său „Război și Pace”. Remuând expunerea noastră, putem conchide că în lumina sociologiei moderne principiile sociologice ale lui Tolstoi n'au o valoare prea mare. Nu mai insistăm asupra faptului că unele susțineri ale lui Tolstoi sunt cel puțin eronate (influența factorului intelectual asupra evoluției sociale.)

Totuși apostolul dela „Iasnaia Poliana” va figura și în manualele de sociologie prin principiile sale de mecanică socială și prin faptul că între cei dintâi a scos la iveală rolul important al tuturor membrilor colectivității în desfășurarea evenimentelor istorice.

Chișinău.

Alex. Kidei.

PROBLEME ECONOMICE

Ameliorarea situației economice în regiunile carpatine

Paralel cu înmulțirea populației și cu progresul cultivei toate statele au depus eforturi tot mai mari pentru ridicarea producției agricole, fiindcă tot mai mult s'a ajuns la convingerea, că agricultura formează baza dezvoltării economice. Din acest motiv fiecare stat s'a năzuit a aplica o politică agrară cât mai sănătoasă. S'a încercat pretutindni urcarea cantitativă și calitativă a produselor agricole. Pentru acest scop s'au înființat școli superioare și instituțiuni pentru cercetări și experimentări agricole. Totodată s'a dat o deosebită atenție organizării și îndrumării agriculturii.

Progresul științei în chestiuni agricole a avut ca urmare nu numai perfecționarea tehnice, ci și deschiderea de terenuri noi pentru exploatarea agricole, terenuri, cari până atunci erau prin compoziția sau situația lor absolut neproductive.

Dintre statele, cari au arătat cele mai frumoase progrese pe teren agricol se numără mai ales Elveția, care a știut, să exploateze în cel mai rațional mod și terenurile din Alpi, situate la înălțimi considerabile, raportând rezultate atât de mari, încât de prezent aceasta exploatare dă agriculturii cel mai mare izvor de câștig.

În aceasta țară, printr'o muncă uriașă de peste 100 ani depusă pentru ameliorarea terenurilor agricole din Alpi, s'a ajuns în timpul din urmă la o producție de lapte, care reprezintă o valoare de aproximativ 530 milioane franci elvețieni, ceiace în valuta noastră actuală înseamnă considerabila sumă de 16 miliarde Lei. — Fiecare vacă a dat în mediu un venit de 20.000 Lei anual numai din lapte.

Și în alte state apusene, în părțile muntoase din Austria, Germania și Franța industria laptelui e tot așa de bine dezvoltată.

Dar nu numai din aceste produse conșă venitul muntenilor din apus, sunt alte ramuri agricole și diferite industrii de casă, cari le permit a-și valoriza forțele și în timp de iarnă, așa încât de prezent situația econo-

mică a acestor regiuni este foarte înfloritoare; e egală cu cea a locuitorilor din regiunile de șes. Mă refer aici între altele numai la creșterea vitelor și la progresele mari ale pomiculturii din Austria, Germania și Elveția, precum și la înflorirea industriei de casă din Suedia, care în ultimul timp a ajuns la o producție anuală în valoare de 1½ miliard Lei.

Aceasta dezvoltare economică însă a necesitat o organizare sistematică, o îndrumare agricolă foarte intensivă și nu mai puțin un larg ajutor anual al statului.

La noi împrejurările istorice și politice din trecut au împiedecat mult dezvoltarea agriculturii. Până în prezent s'a dat agriculturii în general o atenție de tot minimă și mai ales celor din regiunile muntoase, cari indeosebi în munții apuseți sunt condamnați la o stare culturală și materială aproape nedemnă unei ființe omenești.

Abia guvernul actual a luat în programul său ca punct principal ridicarea și înflorirea economică a țaranului în general, și în special a locuitorilor din regiunile muntoase, dându-se o atenție deosebită lipsurilor moșilor.

Cine nu cunoaște aceste regiuni, nu-și poate închipui mizeria lor și greutatea, cu care acești locuitori își câștigă cele necesare pentru traiul de toate zilele.

Până în prezent întreg venitul lor îl formează agricultura: creșterea vitelor și economia forestieră. Numai rare sunt excepțiile, prin care li se dă ocazie și la alte câștiguri, cum e spre exemplu mineritul. Veniturile din agricultură însă sunt atât de reduse, încât nu sunt suficiente pentru a le da posibilitatea unui traiu mai acceptabil.

Întreaga exploatare agricolă din aceste regiuni este încă pe cea mai primitivă treaptă posibilă. Ea constă exclusiv numai din pășunat și din creșterea primitivă a vitelor. Nu s'a făcut până în prezent nici cea mai mică încercare de ameliorări și nici de îndrumare agricolă.

Pășunile și livezile lor sunt într'o stare extraordinar de slabă. În mare parte sunt acoperite de pietri și mușunoaie, care în unele locuri ocupă suprafețe foarte mari. Sourile nobile de iarbă sunt aproape inexistente, în schimb dominează cele slabe și de o putere nutritivă redusă. — Nu li se dă nici o îngrijire, recolta lor e slabă și în timp nefavorabil insuficientă pentru stocul de vite existent. — În astfel de cazuri locuitorii sunt siliți sau să-și vândă vitele pe un preț ieftin sau să cumpere fânul necesar pe un preț dublu.

Tot așa și creșterea vitelor e cât se poate de primitivă. Vitele de un soi destul de degenerat, se țin în timpul verii pe o pășune neîngrijită, ziua noaptea sub cerul liber, expuse atât arșiței soarelui, cât și ploilor și tempestăților. Peste iarnă stau închise în grajduri scunde, neaerizate și lipsite de lumina necesară. Cu un cuvânt, ele sunt crescute în lipsa totală de pricepere și sub împrejurări absolut neigienice.

Alte ramuri de agricultură nu există aproape de loc. Puținul teren arabil e atât de redus și de neproductiv, încât se poate considera ca inexistent.

Grădinile de zarzavaturi sunt rare și se găsesc cel mult la proprietarii intelectuali. Țăranii se aprovizionează de obicei de pe piață. Cei cari sunt mai săraci se lipsesc cu totul de acest aliment sănătos.

Creșterea porcilor, a pasărilor, stupăritul, apoi plantațiile de pomi fructiferi sunt sau inexistente, sau foarte primitive.

Din toate aceste se poate vedea clar cât de minimal și nestabil este venitul locuitorilor. Se impune deci în mod imperios o ocupare serioasă cu împrejurările economice din regiunile muntoase și întocmirea unui plan științific și amănunțit despre directiva, ce trebuie dată viitoarei organizații economice.

Pentru o ameliorare a situației economice din regiunile carpatine trebuie căutată mărirea câștigului pentru locuitori și aceasta nu se poate realiza decât:

- 1) Prin raționalizarea exploatării surselor de câștig existente.
- 2) Prin introducerea de surse noi de câștig.
- 3) Prin reducerea tuturor cheltuielilor.

Pentru atingerea acestui scop propun următoarele măsuri:

1) Pe teren agricol.

1) A se face experimentările necesare cu diferite soiuri de îngrășăminte chimice, pentru a se afla cel mai bun pentru mărirea fertilității terenului cultivabil, a pășunilor și a fânațelor. Rezultatele cele mai rentabile să fie răspândite intensiv în toate regiunile din munți.

2) A se da o deosebită atenție culturii fânațelor și a pășunilor printr-o îngrijire rațională, și aplicarea ameliorărilor necesare.

3) Experimentări cu diferite soiuri de cereale, cartofi și nutrețuri cu scopul de a se afla cel mai rentabil pentru aceste regiuni.

4) A se da o deosebită atenție și culturii zarzavatului, pentru a servi ca hrană și a înlocui astfel în câțva importuri altor alimente.

5) Înființarea de pepiniere de pomi fructiferi, cu soiuri anumite acomodată climatei din regiunile aceste, cu scopul de a se da o dezvoltare cât mai mare acestui ram al agriculturii.

6) Introducerea creșterii porcilor, paserilor și a iepurilor de casă, parte pentru alimentare proprie, parte pentru vânzare.

7) Raționalizarea și intensificarea creșterii vitelor, dând o deosebită atenție dezvoltării lăptăriilor după exemplul din Elveția, pentru ca pe lângă venitul, rezultat din creșterea vitelor, agricultorul să aibă un venit considerabil și din industria laptelui.

8) În legătură cu aceasta, introducerea unui soi de vaci acomodată acestui scop.

9) Introducerea obligatoare a asigurării vitelor.

10) Organizarea producătorilor de lapte în cooperatie pentru o industrializare mai perfectă și o desfacere mai ușoară a produselor lor.

11) Raționalizarea exploatarea pădurilor, dându-se fiecărui lemn cea mai bună întrebuințare.

12) Înființarea de ferestre mai perfecționate, pe bază de cooperatie pentru o mai perfectă prelucrare a lemnului.

13) Înființări de cooperative pentru desfacerea mai avantajoasă a lemnului.

Aceste sunt punctele esențiale, cari compun programul agrar necesar organizării și raționalizării agriculturii din regiunile carpatine. Cel mai mare efect însă asupra în-

bunătățirii situației materiale a locuitorilor din aceste regiuni îl va avea hotărîtor o organizație serioasă a creșterii vitelor, împreună cu industria laptelui.

II) Pe teren industrial.

Agricultura singură însă oricât de intensiv s'ar desvolta nu poate ocupa îndeajuns puterea de muncă a acestor locuitori. O bună parte din vară și cea mai mare parte din iarnă activitatea lor e redusă la un minim.

Aceasta pierdere de forțe trebuie evitată. Trebuie căutate și găsite surse noi de muncă și câștig. — Acest scop se poate ajunge prin introducerea industriei de casă și prin înființarea de diferite industrii mari cu menirea de a ocupa cât mai mulți dintre locuitori.

Ca industrie de casă ar veni în considerare fabricarea de butoaie, căzi, troci și ciubere, apoi uneltele agricole, ca furci, greble, scări, juguri, cărute, uși și ferestri pentru case țărănești etc. Cu un cuvânt o organizație cu scopul de a industrializa lemnul cât mai mult.

Pentru industrializarea produselor agricole s'ar putea introduce pe lângă industria laptelui și cea a lănei. Mă refer aici mai ales la frumoasele rezultate obținute de comuna Cisnădia.

Statul însuși ar putea fabrica în aceste regiuni toate piesele din lemn, necesare pentru C. F., podurile de pe șosele etc. Statul prin aceasta nu numai că ar face economii considerabile, având materialul brut în apropiere și muncitori foarte ieftini la dispoziție, dar prin acest fapt s'ar da ocazie locuitorilor de a se deprinde și a se specializa în lucrări de tâmplărie. — Înființări de stabilimente industriale ar avea un efect economic, cultural și totodată și instructiv.

III) Ajutorul din partea Statului.

Toate aceste însă nu se vor putea realiza, decât cu un larg ajutor al Statului. Precară situație materială a acestor locuitori, desorganizarea lor completă, apoi marele capital necesar raționalizării producției, cere grele sarcini din partea Statului. — Dar și acești locuitori au dreptul la un ajutor, căci și ei sunt tot așa de buni cetățeni, ca și cei din regiunile de șes. Și de la ei se cer aceleași obligamente, iar pentru apă-

rarea țării și ei își sacrifică viața și avutul ca și ceilalți și dacă toți cetățenii au egale îndatoriri, trebuie să se bucure și de egale drepturi.

Greșala mare, care s'a făcut cu aceste regiuni trebuie îndreptată. Trebuie prevăzut în buget chiar prin legislație suma necesară raționalizării economice.

Formele ajutorului de Stat sunt multiple. Amintesc aici numai unele mai esențiale:

1) Să se întocmească un plan general pentru ameliorarea situației economice.

2) Să se prevadă anual în buget sumele necesare executării acestui plan.

3) Să se oblige toate județele limitrofe de a contribui și ele anual cu o sumă mai mare.

4) De a acorda particularilor pentru toate ameliorările executate un credit pe termen lung și fără dobândă sau cu o dobândă de cel mult 2%.

5) Reducerea tarifului C. F. R. pentru transportul îngrășămintelor chimice și al mașinilor necesare industrializării produselor, tot așa pentru transportul tuturor produselor industriale și agrare din aceste regiuni.

6) Scutirea de vamă a tuturor mașinilor și îngrășămintelor chimice importate.

7) Scutirea de vamă a tuturor produselor industriale și agrare destinate pentru export.

IV) Pe teren cultural și de organizație.

s'ar cere următoarele:

1) De a sprijini cât mai mult organizarea de cooperative, atât celor de consum, cât și celor de producție.

2) De a construi drumurile necesare, pentru ca fiecare parte locuită să aibă legătură cu șoselele principale și de a întreține aceste drumuri cât mai bine posibil, pentru a ușura circulația destul de grea la munte.

3) De a preferi pe munteni la luarea în arendă a fânațelor din regiunile de șes, pentru a se putea aproviziona mai ușor cu nutrețul necesar.

4) De a înființa birouri pentru plasarea lucrătorilor dela munte, atât pentru lucrări de sezon, cât și pentru durată mai lungă, mai ales

pentru plasarea lor ca secerători și la alte munci agricole, pentruca în forma aceasta să-și poată procura mai ușor cerealele necesare traiului.

5) De a se face colonizări interne cu locuitorii din comunele prea populate.

6) De a sprijini înființarea unei societăți economice, cu menirea de propagandă culturală și îndrumare agricolă și economică.

7) De a se înființa o autoritate agricolă specială pentru întreaga regiune carpatină, cu funcționari anume specializați pentru trebuințele acestor ținuturi.

8) De a se înființa școli de meserii în regiunile muntoase și de a se introduce în școlile primare și cursuri de meserii.

9) De a se înființa școli agricole speciale pentru împrejurările economice din Carpați, după exemplul Elveției.

10) De a se introduce la academia de agricultură din Cluj cursuri speciale pentru preoții și învățătorii comunelor situate la munte.

11) Având în vedere marea întindere a regiunilor carpatine dela noi, — care de altfel este egală cu cea din Elveția, — având în vedere împrejurările agricole speciale din aceste ținuturi, apoi necesitatea de a raționaliza exploatarea agricole; pentru a putea face experimentările necesare, pentru a putea duce la bun sfârșit executarea planului economic stabilit și pentru a putea crește expertizii speciali, și pentru a putea supune în general întreaga problemă unui studiu intensiv și special țin de o deosebită necesitate înființarea unei catedre noi la academia de agricultură din Cluj (centrul Carpaților) cu studiul special „Economia la munte”, așa cum există și la universitatea din Zürich.

Din cele amintite mai sus apare oareșcare protejare a regiunilor muntoase. Această protejare însă este pe deplin justificată chiar prin faptul, că până în prezent au fost total neglijate aceste ținuturi, pe de altă parte și prin faptul, că întreg traiul și toată producția acestor locuitori este împreună cu greutatea enorme, cari la șes nu există.

Elveția, Decembrie 1928.

Ionel Tillea,
inspector agricol.

Românul și ungurul în „Enciclopedia Spaniolă”

Editura Galeardo din Barcelona a pus la cale scoaterea unei noi enciclopedii. La auzul acestui cuvânt câte regrete nu răsăr în sufletul fiecăruia din noi, când ne gândim că ne lipsește un dicționar al limbii române, un dicționar geografic, iar în materie de enciclopedie trebuie să ne mulțumim cu aceia a lui Diaconovici, care n'a găsit nici un imitator. Astă vară dl Inspector Pteancu îmi vorbea de un proiect al D-sale, de a întreprinde, în tovarășie cu alții, o asemenea lucrare. N'am mai auzit nimic de atunci. Ce să mai spun de unguri cari au trei enciclopedii? La noi nu se găsește nimeni să se gândească la așa ceva. Nu se găsește oare nici un guvern ca să patroneze o asemenea încercare?

Prima enciclopedie a fost scrisă de un ardelean. Nu oare tot un guvern condus de un ardelean, ar fi indicat să ia această inițiativă frumoasă?

Ce ar însemna zece milioane când e vorba să se ridice o operă atât de trebuincioasă, de indispensabilă? N'am fi îndreptățiți să împărțim popoarele în două categorii, după cum au sau n'au o enciclopedie? Noi am sta alături cu Bulgaria (sau poate ei au așa ceva?), cu Albania și... Dar ce să mai continuu.

Ce-ar fi dacă dl ministru Vlad, din banii economisiți dela automobile și dela sinecuriștii pripășiți în ministere, ar izbuti să obțină milioanele necesare spre a da posibilitatea să apară cărții care ar rezuma în graiul nostru floarea cunoștințelor umane? Și-ar lega numele de o operă mare și ar face un mare serviciu țării acesteia.

Dar să revenim la enciclopedia spaniolă, care e în curs de apariție. Fasciculele privitoare la țara noastră și cele dimprejur au fost trimise spre corectare harnicului profesor de istorie la Universitatea noastră, dlui C. Marinescu, care are legături cu lumea savantă din Peninsula Iberica. Astfel am luat și eu cunoștință de această operă spaniolă, care în fasciculele pomenite, vorbește pe larg și de noi și de vecinii noștri Unguri. În mijlocul bogatului și documentatului material referitor la acele două țări, se găsește și două frumoase portrete: al Românului și al Ungurului. Le redau în traducere mai jos, ca să-și poată face o idee și publicul nostru de modul cum un reprezen-

tant cultural al poporului neolatin dela marginea de Vest a Europei ne judecă pe noi și pe Unguri.

În pasagiul în care face portretul Românului, după ce vorbește între altele de atâtea tradiții străvechi care ne leagă de lumea romană, pomeneste și de jocul Călușarilor, care amintește jocul taliarilor, vechii poeți ai zeului Marte. „În Valakia, în popor, tradiția romană e mare; Valahul ignorează însă pe Got și pe alte popoare vechi care au sălășluit în țara lui. Românul, ca tip general, mai e seamă cel din Valakia, e un tip fin, cu mâni delicate și cu picioare mici. Îi place să poarte părul lung, și gustul acesta e așa de pronunțat, că mulți tineri se eschivează dela serviciul militar numai ca să nu li-se taie frumoasele plete. Se îmbracă cu eleganță și cu gust; păstorii înveșmântați în bunda lor de lână, se înceing cu chinur de piele și poartă pantaloni care amintesc pe ai Dacilor sculptați pe columna lui Traian. Femeile române sunt extrem de grațioase. Ele se îmbracă cu o cămașă largă, tivită, și cu o fustă flantantă sau cu un surț colorat (fața) în care predomină roșul și albastrul. Pe cap își pun un fel de maramă, iar picioarele și-le încălță cu opinci. Numai frumuseța și spiritul femeii române a făcut să fie acolo așa de răspândit proverbul:

Dâmbovița, apă dulce,

Cine-o bea, nu se mai duce!”

Iată acum și portretul Ungurului, creionat de acelaș colaborator al Enciclopediei: „Ungurul e mândru și puțin cam fanfaron. Are o mare idee despre el însuși, și poartă mereu pe buze cuvântul *becsület* (onoare). E mare patriot și-i place să pomenească deseori faptele glorioase ale străbunilor săi. Dar în mijlocul delirului de mărire în care se agită sufletul Maghiarului, megalomania care seamănă cu a Jankeului, el dă dovadă de o candoare și de o naivitate, care, abil exploatarea de Evrei și de Germani, îl pun în condiții de inferioritate în cruda lupta pentru viață. „Poporul meu va pieri din pricina orgoliului“ spunea Széchenyi, acel mare patriot, care înnebuni când văzu politica pe care țara sa o urmărea în 1849.

Maghiarul e foarte atent în îmbrăcămintea lui, chiar când e vorba de acei umili păstori de pe pustă. Țăranul ma-

ghiar se îmbracă în zilele de lucru cu o cămașe peste care îmbracă o vestă de postav festonat. Partea de jos a trupului și-o acopere cu niște largi nădragi, *galya*, și se încalță cu cisme ce-i ajung până la genunchi. Uneori își pune dinainte un șorț, care îi dă un aspect feminin. Pe cap poartă o pălărie de fentru, cu boruri mici, pe care o împodobește cu panglică și flori colorate. Când se îmbracă de sărbătoare, înlocuiește nădragii cu un pantalon de postav, în felul vechilor noștri

greguescos, iar peste haină pune blana sa, în general de culoare albastră învărsată cu negru. În felul acesta Ungurul capătă o înfățișare asemănătoare luza-rului atât de cunoscut în armatele europene.

Îmbrăcămintea femeilor nu oferă particularități vrednice de atenție. Ungurul e un jucător pasionat, iubitor de muzică țigănească, ce nu lipsește de la nicio serbătoare populară."

T. Boldur.

Canibalii

Într-o zi frumoasă de vară sosi și timpul lui Tow să fie mâncat de concetățenii săi.

Legile australiene erau pe vremuri pline de înțelepciune. Cei ce treceau peste cincizeci de ani, erau mâncați de cei mai tineri, spre a nu fi piedecă progresului omenesc.

Iar Tow avea cincizecișunu de ani.

Tow își iubea însă viața și disprețuind obiceiurile strămoșești, încercă să fugă.

Concetățenii îl urmăriră cu înversunare și aproape de țărmul mării îl ajunseră. Dar când să pună mâna pe el se iviră douăzeci de marinari englezi înarmați până în dinți și urmăritorii fură împrăștiați, iar Tow luat prizoner.

— Chiar dacă voi fi mâncat — își zise cu bucurie Tow, nu voi fi mâncat de ai mei. Răsunarea mi-e astfel deplină...

Două luni așteaptă Tow să fie mâncat de stăpânii săi și apoi plictisit le spuse într-o zi:

— Așteptarea aceasta veșnică e mai nesuferită decât moartea. De ce nu vă ospătați odată din carnea mea?

Englezii râseră cu poftă de cuvintele lui Tow, declarându-i, că ei sunt creștini și nu mănâncă oameni.

— Își bat joc de mine — își zise în gândul lui Tow. — Dar dacă am intrat între hiene să urlu cu ele. Și se botează.

După alte două luni vaporul care îl ducea pe Tow ajunse în ape necunoscute. Nimeni nu mai știa în care parte a lumii se aflau. Iar după câteva săptămâni nu mai avură de mâncat și de beut.

După patru zile o femeie muri de foame. După alte două zile mai muriră patru călători.

— Acum mîia-sosit ceasul să fiu mâncat — își zise Tow. Creștinii ăștia prefăcuți nu sunt mai buni decât concetățenii mei.

Văzând disperarea mută a tuturor —

se duse la preot, pe care îl găsi îngenuchiat și îi zise:

— Voi suferiți îngrozitor de foame. Și poate vor trece multe zile fără să întâlnim vre-un ajutor. Până atunci m'am hotărît să mă jertfesc eu. Sunt destul de gras să hrănesc câteva zile pe cei rămași... Nu protesta Sfinția Ta. Ca și semenii mei nu poți avea un alt Dumnezeu în afară de foame.

Preotul îl alungă cu indignare. Dar Tow nu descurajă și nici nu se lăsă înșelat.

Se prezintă căpitanului, făcându-i aceiași propunere.

Căpitanul chioti de bucurie auzind jertfa lui Tow. Chemând la sine pe toți călătorii, le împărțăși cu entuziasm propunerea, sfătuiindu-i să o accepte.

Flămânziții pasageri îl aplaudară pe Tow, hotărînd să-i ridice o statuie când timpul și împrejurările o vor permite.

Intăritat veni însă preotul, muștrându-i aspru:

— Noi l'am învățat pe acest nenorocit să creadă într-o cultură europeană și o religie creștină. Ce va zice el în sinea lui dacă vom primi aceasta jertfă? Sufletul lui nu se va înstrăina oare de prefăcătoria noastră. Mai bucuoși să murim cu toții, decât să pierdem pentru creștinism un suflet cucerit...

Preotul nu își putu însă termina cuvintele căci... muri de foame.

Ceialți văzând în moartea slujitorului altarului un semn, se grăbiră să primească jertfa lui Tow... Fiii culturii procedară însă cu tact și delicateță.

Căpitanul îl chemă pe Tow zicându-i:

— Tovarășii mei nu vor să-ți primească jertfa, scumpe tovarăș. Credința noastră creștinească ne cere să ne jertfim noi și nu să primim jertfe străine. Să murim mai bine cu toții, decât să săvârșim o faptă neplăcută lui Dumnezeu.

Tow rămase mut de mirare. Se aruncă apoi la pământ, ridicând rugăciuni de

slavă Stăpânului fiilor jertfei...

Iar noaptea Tow fu ucis în somn și trupul lui fu ospăț îmbelșugat credincioșilor rămași încă viață.

Sufletul lui Tow se urcă la cer și în drumul veacurilor își vorbi sieși astfel:

— Neam prefăcut și blestemat. M'au adormit ca pe un copil, pentru ca să măucidă în somn. Pe față le era rușine să mă sfășie. În ascuns nu există pentru ei nici un păcat și nici o fărădelege. Neamul meu, dacă se mănâncă între ei, o face pe față, în mijlocul chiotelor mulțimii. Aceștia se ascund de ei înșiși, s'arată buni iş în taină sunt mai negri decât culoarea feții noastre...

Ajuns la poarta raiului, Tow rămase uimit de cele ce i-se arătau și fu grăbit să între. Văzu însă pe preotul englez și îngrozit o luă la fugă, departe, afară din rai.

În urma lui Sfântul Petru, promițându-i toate bunătățile cerului îl ruga să se reîntoarcă.

Fără să privească înapoi, disprețuitor îi răspunse Sfântului, Tow:

— Vocea ta mieroasă nu mă va înșela de data asta, bătrâne. Nu voi mai fi atât de nerod să adorm îmbătat de cuvintele voastre frumoase și apoi să mă trezesc bucată în stomacul vostru nesătul... Mie-mi plac lucrurile pe față. Dacă sunteți canibali spuneți-o în gură mare, să o știe întreaga lume. Nu vă ascundeți după deget...

Zise și dispăru în negura spațiului.

Ion Munteanu

Citiți volumul de poezii sociale

MÂINE
de A. COTRUS

LEI 60.—

PROBLEME SOCIALE**Problema culturală a Munților Apuseni**

— Aspecte ale învățământului primar din jud. Turda —

„Orice asanare economică trebuie să înceapă printr'o cură de sinceritate” — spune un economist francez. Axioma aceasta poate avea și în domeniul cultural aplicarea cea mai fericită. Mai ales la noi, unde se pornesc cu atâta ușurință ofensivele culturale, unde se recoltează în cel mai scurt timp succese strălucite, cari întunecă toată munca înaintașilor noștri, cura de sinceritate este o dovadă de echilibru sufleteș. Ea nu ne lasă să alunecăm pe povârnișul exagerărilor.

Problema culturală a Munților Apuseni a fost examinată dela Unire încoace pe toate fețele. Poate nici o altă problemă n'a pasionat scrisul oamenilor de condei — ziaristi, economiști, oameni de școală și politici — ca multiplele necesități de ordin economic sau cultural ale Munților Apuseni. Un comisar special al Munților — dr. Dandea — a adunat un material imens asupra acestei probleme. Cunoscutul ziarist, Ion Clopoțel, redactorul-șef al acestei reviste, a început cele dintâi anchete sociale științifice, *la fața locului*, spre deosebire de cercetările de până acum, cari se făceau în birouri, consemnându-se rezultatele într'un proces-verbal în 3 exemplare. Cercetători sobri, cu sentimentul înăscut al adevărului — e destul să amintesc de dr. Stanea, Petre Suceiu, T. Magier, dr. Valeriu Moldovan, N. Hoiescu, dr. Vasile Păscu, Ion Luca Ciomac, Ion Mehedintianu etc. au adus contribuțiuni prețioase la cunoașterea Munților Apuseni sub raportul: cultural, economic și sanitar.

Mai puțin s'a stăruit — în aceste anchete — asupra situației în care se găsește învățământul primar. Considerațiuni generale, judecând greșite ca: învățământul primar în munți este inexistent, este slab organizat etc. nu pot lecu grăvaminele de care suferă, nici nu pot contribui la consolidarea acestui ram important de învățământ, chemat să scoată din besna întunecării mulțimea neștiutorilor de carte din acest colț de țară.

În cele ce urmează, voi stăruie deci asupra învățământului primar din jud. Turda.

În capitala județului acestuia urmează să se țină congresul asociației învățătorilor din Ardeal.*). E bine ca pentru această solemnitate dascălească să se adu-

ne cât mai mult material informativ, și din discuțiunile cari se vor angaja, să se stabilească modalitatea cea mai potrivită pentru delăturarea rețelilor cari împiedecă corpul dascălesc să se achite de întreaga datorie sa. Critica chiar aspră, dacă va fi sinceră și pornită din sânul corpului dascălesc, va servi ca un îndreptar pentru opinia publică, pentru autoritățile școlare superioare cât și pentru membrii corpului didactic din Munții Apuseni.

I.

Câți copii rămân fără nici o instrucțiune în jud. Turda. Diferite date statistice asupra localurilor școlare. Numărul elevilor.

Din statistica anului acestuia rezultă, că în jud. Turda dintr'o populație școlară de 27.913 elevi, — dela 7—16 ani — rămân fără instrucțiune 11.995, neavând învățători, cari să-i instruiască și localuri școlare unde să se poată adăposti. Toți acești elevi sunt Români, căci minoritarii pe lângă școlile de stat mai au și un număr respectabil de școli confesionale.

Datele statistice complete sunt următoarele:

1.) A. Grădini de copii: :

De Stat	Particulare	Total
12	1	13

B. Școli primare:

Caracterul școlii:							
De Stat	Statificate în 1921	rom. cat.	ref.	unit.	ev. lut.	isr.	Total
69	101	4	14	3	1	2	194

2.) Numărul elevilor:

A. Grădini de copii.

Grădinele de copii sunt cercetate de 818 elevi. Populația întreagă școlară din județ dela etatea de 5—7 ani este de 7994.

Rămân fără instrucțiune 7176 elevi. Dintre aceștia sunt Români 4434.

B. Școala primară.

Am spus, că după recensământ dela 7—16 ani sunt 27,913 elevi.

Sunt înscriși la școala primară 15.918. Repartizați pe naționalități elevii înscriși sunt:

Români	Unguri	Germani	Evrei	Alții	Total
13118	2706	—	81	13	15918

Fără instrucțiune rămân: 11.995 elevi.

Chestiunea deci, a personalului didactic și a localurilor școlare trebuie să fie preocuparea de căpetenie a tuturor oamenilor de școală, cari doresc cu sinceritate stărpirea analfabetismului din această regiune.

Vom examina pe rând cele două necesități capitale:

Personalul didactic. Învățătorii ambulanți.

La școlile primare și la grădinile de copii funcționează un număr de 385 învățători după cum urmează:

A. Grădinile de copii.

Funcționează 13 conducătoare (12 titulare, 1 suplitoare).

B. Școlile primare:

Numărul învățătorilor:						
De stat	rom. cat.	ref.	unit.	isr.	ev. lut.	Total
343	5	18	3	2	1	372

Dintre acești sunt:

Învățători titulari: 300
Învățători ajutoari: 9
Suplinif. cu 4 cl. sec. 63
Total 372

Cu cele 13 conducătoare, avem un total general de 385 învățători.

Impărțiți după naționalitate sunt:

Naționalitatea învățătorilor:				
Români	Unguri	Germani	Evrei	Total
286	96	1	2	385

Dintre cei 96 învățători unguri, 67 sunt aplicați la secțiile maghiare de pe lângă școlile statului, restul la școlile minoritare. (Școli minoritare avem în județ 224.)

Impărțind populația școlară, care cercetează școala (15.918) cu numărul învățătorilor din județ (372) revine de fiecare învățător un număr de 43 elevi.

N. Nistor.

(Va urma).

*) Asociația învățătorilor fixează țineră congresului pentru luna August. A fost înțeles din partea Ministerului Inscr. Public. (N. A.)

BULETIN BIBLIOGRAFIC

Publicat de **Ion Mușlea**
Bibliotecar la Biblioteca Universității din Cluj.

Buletinele bibliografice cari s'au publicat până acum la noi, au apărut toate în capitală. Faptul e perfect explicabil, considerând că în București se tipărise cele mai multe cărți din țară, și și pentru că Biblioteca Academiei Române, arc, cum e și firese, cel mai vechiu și mai complet depozit de imprimate legale din țară. După înecetarea excelentei „Bibliografii românești“ (supliment al „Buletinului Cărții“ 1923-24), și moartea lui Sadi-Ionescu, care a adus și suspendarea titlului „Buletin bibliografic săptămânal“ din „Universul literar“ (1926—27) — am rămas fără nici o publicație periodică săptămânală sau lunară de bibliografie românească. „Buletinul trimestrial al publicațiilor din România“ apare cu întârzieri foarte mari (din cele două fascicule apărute pe 1928, Ianuarie—Martie și Aprilie—Iunie, ultima ne-a sosit abia la sfârșitul lui Noembrie). E adevărat că Buletinul dela București se gândește mai mult la bibliografia întregului an.

În aceste împrejurări, buletinul pe care-l începem astăzi credem că umple o lacună simțită. Nu ne-a fost ușor să ne hotărîm pentru publicarea lui, într'un oraș de provincie, fie el și capitala Ardealului. Indemnurile venite din diverse părți la împărtășirea intenției noastre, dela cercetători, bibliotecari, librari și cetitori, ne-au convins însă că **trebuie să încercăm măcar**. O facem fără pretenții, mărturisind aceasta dela început. O facem în nădejdea că dăm publicului alcătuit din atâția reprezentanți ai categoriilor cari ne-au asigurat că îl așteaptă, ceva util. Având să apară lunar (în curând, poate, de două ori pe lună) într'o revistă atât de răspândită în Cluj și în tot Ardealul, Buletinul nostru e și o indicație pentru publicul mare în ce privește nouile achiziții ale Bibliotecii Universității din Cluj.

Buletinul se va prezenta, la început mai ales, cu multe

OPERE GENERALE. BIBLIOGRAFIE. O.

- Ateneul „N. Iorga“**. Doi ani de activitate 1926—1928. Vălenii-de-Munte, [1928]. „Datina Românească“. 8° 61 p., 1 f., 1 planșe. (3111—1928)
- Catalogul Bibliotecii Adunării Deputaților**. 1928. București, 1928. Imprimeriile Statului. 8° 100 p., 2 f. (Adunarea Deputaților. Direcțiunea generală administrativă. Biblioteca). (3083—1928)
- Darea de seamă a serbărilor dela Constanța pentru comemorarea a 50 ani dela realipirea Dobrogei la patria-mamă**. București, 1928. Imprimeriile Statului. 8° 34 p. (3082—1928)
- Regulamentul legii privitoare la actele stării civile** (Publicat în Monitorul Oficial, partea I, Nr. 229 din 14 Octomvrie 1928). București, 1928. Imprimeriile statului. 4° 88 p. (3080—1928). (Ministerul Justiției).

FILOSOFIE. MORALĂ. 1.

- Rădulescu-Motru, C.** Elemente de metafizică pe baza filosofiei kantiane. Ediția definitivă. București, 1928. Editura Casei Școalelor. /Tip. Ion C. Văcărescu/. 8° 227 p. (3046—1928) Lei 53.—

TEOLOGIE. RELIGIE. BISERICĂ. 2.

- Constantinescu, Al. N.** Bible și știință. Ediția II-a. București, 1928. Tipografiile Române Unite. 8° 32 p. (3121—1928) Lei 25.—
- Constantinescu, Al. N.** Budismul și creștinismul. București, 1928. Tipografiile Române Unite. 8° 56 p. (3122—1928) Lei 35.—

lipsuri. Unele cărți înșirate de noi, au apărut poate cu multe luni înainte. Biblioteca Universității le-a primit însă cu întârzierile inerente sistemului și neglijenții tipografilor, cari uneori trebuiesc urmăriți prin justiție ca să trimită exemplarele la cari îi obligă legea imprimatelor legale. Nu comunicăm deocamdată decât cărțile tipărite în țară, primite la Biblioteca Univ. E probabil ca în curând să completăm Buletinul cu cărțile cari sosese librăriilor locale și întârzie să fie trimise Bibliotecii. Adăugăm că orice sugestii și propuneri de completare ori îmbunătățire a Buletinului venite din partea cetitorilor și a cercetătorilor sunt binevenite și întrucât împrejurările ne vor permite, vom căuta să le realizăm.

Și acum câteva indicații, poate necesare unora. Am clasaș materialul după sistemul zecimal, fără însă să intrăm în amănunte. Ne-a oprit atât teama de a abuza de ospitalitatea revistei, cât și ecalaltă, de a nu complica lucrurile. Am preferat să trecem, uneori, drept arbitrari. — Numărul care urmează rubrica de clasare indică cifra corespunzătoare a împărțirii în sistemul zecimal. — Numărul și anul din paranteza dela sfârșitul datelor referitoare la fiecare carte, indică numărul inventarului, sub care cartea poate fi cerută la Biblioteca Universității înainte de catalogarea și numerotarea ei chiar. — Parantezele [] arată că ceea ce e cuprins în ele nu figurează în titlu, ci e completat de noi. — Parantezele / / arată că cuvintele sau cifrele dintre ele sunt luate din altă parte a cărții decât foaia de titlu. — Formatul a fost indicat cu cifrele clasice (4°, 8°, etc.), comunicarea dimensiunilor și greutateii cărții nepărăndu-ni-se indispensabilă și nefiind nici în tradiția Bibliotecii Universității din Cluj. — Am însemnat cu **p.** paginile, iar cu **f.** foile nenumerotate. — Lipsa prețului însemnează că el nu e indicat.

- Georgescu-Silvestru, G.** Impotriva unor nelegiuiri și unor nelegiuiri din biserica noastră. Memoriu către Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei și către onoratele ministere de culte și de instrucțiune publică. București, 1928. /Tip. „Universul“/. 8° 47 p. (3072—1928) Lei 30.—
- Theodorian-Carada, M.** Unirea bisericilor. Conferința ținută la Asociația catalicilor din Galați în ziua de 23 Septembrie 1928. Galați, 1928. Tip. „Moldova“. 8° 19 p. 3069—1928)

SOCIOLOGIE. 301.

- Clinton Logio, W.** Essay-uri sociale și științifice. Traducere din englezește de M. N. I. București, 1928. Librăria Pavel Suru. /Tip. „Datina Românească“ Vălenii-de-Munte/. 8° 144 p., 1 f. (3109—1928)

STATISTICĂ. 31.

- Anuarul statistic al României 1927.** Annuaire statistique de la Roumanie. București, 1928. Tip. F. Göbl Fii. 8° XXXI, 471 p. (3138—1928) (Ministerul Industriei și Comerțului. Institutul de statistică generală a statului).
- Statistica anuală a României 1927—1928.** Statistique annuelle de la Roumanie. Anul al X-lea. [Intocmită de] Christ. D. Staicovici. — P. Ionomu. București, 1928. Tip. F. Göbl Fii. 8° 1 f., 50 p., 1 f. (3136—1928) Lei 125.—

POLITICĂ. 32.

- Cotlaru, Grig. Mich.** În luptă cu morile de vânt. /Galați/, [1928]. /Tip. „Cultura Poporului“/. 8° 158 p., 1 f. 3068—1928) Lei 40.—
- Iliescu-Breaza, Vasile.** Pagini din lupta pentru democrație.

- Pitești, 1928. Tip. „Liga Poporului“. 8° 16 p. (3094—1928)
- Lapedatu, Alex.** Noul regim al cultelor în România. Cuvântări rostite în Senat și în Adunarea Deputaților. București, 1928. /Imprimeria Fundației culturale Regele Mihai I/. 8° 93 p. (3115—1928). Economie politică. 33.
- ECONOMIE POLITICĂ. 33.**
- Brătianu, Vintilă I.** Situațiunea politică, economică și financiară a țării expusă de — în consfătuirea majorităților parlamentare din ziua de 15 Octombrie 1928. București, [1928]. Imprimeriile „Independența“. 4° 8 p. (3077—1928)
- Ioachim, V. M.** Bilanțul și flucuațiunile monetare. Bilanț aur. Bilanț de stabilizare. Reevaluarea bilanțurilor. Considerațiuni speciale referitoare la România. București, 1928. Atelierele „Tiparul Românesc“. 8° 190 p. (3100—1928) Lei 200.—
- Niculescu, Cristea.** Să ne americanizăm. Extras din „Buletinul Societății Politecnice“. Anul XLII. N-rile 4, 5 și 9 1928. 8° 70 p. (3135—1928)
- DREPT. JURISPRUDENȚĂ. 34.**
- Alexandrescu, Trajan.** Despre banerută. Dacă subsistă delictul de banerută în urma admiterii opoziției și ridicării stărei de faliment? Sentința Trib. Ilfov S. IV-a. Cu nota autorului. București, 1928. Editura „Curierul Judiciar“. 8° 23 p. (3101—1928) Lei 40.—
- Cerban, Alexandru.** Prescripția decenală și juncțiunea posesiunilor (Art. 1859, 1860 și 1861 C. civil). București, 1928. Editura „Curierul Judiciar“. 8° 22 p. (3102—1928)
- Codul civil** adnotat cu textul art. corespunzător francez, italian și belgian cu doctrina franceză și română și jurisprudența completă dela 1868—1927 de C. Hamangiu și N. Georgean. Volumul V. Doctrina franceză și română (Art. 1—460). București, 1928. Editura Librăriei „Universala“ Alcalay et Co. 8° mare, X p., 1 f., 774 p. (3092—1928) Lei 500.—
- Dongoroz, Vintilă.** Observațiuni asupra proiectului de cod penal român. Studiu critic. București, 1928. Editura „Curierul Judiciar“. 8° 161 p. (3105—1928) Lei 80.—
- Ionescu, Petru N.** Despre moratoriu. București, 1928. Editura „Curierul Judiciar“. 8° 39 p., 1 f. (3106—1928) Lei 40.—
- Juvara, Alfred.** Conferința 6-a de drept internațional privat dela Haga. Raport către Ministerul afacerilor streine. București, 1928. Editura „Curierul Judiciar“. 8° 80 p. (3107—1928) Lei 50.—
- Măinescu, Petre Alex.** Remanierea regimului de expropriere, pentru cauză de utilitate publică, în România întregită. București, 1928. Imprimeria Fundației culturale Regele Mihai I. 8° 322 p. (3116—1928) Lei 40.—
- Pascu, Iuliu.** Avizele conforme. Neconstituționalitatea obligațiunii impuse miniștrilor de a se supune avizelor „conforme“ ale unor organe inferioare. Consiliile și comisiunile cari dau avize conforme. București, 1928. „Curierul Judiciar“. 8° 24 p. (3103—1928) Lei 30.—
- Tigoianu, Dimitrie P.** Filiațiunea naturală și raporturile juridice cari se nasc. Studiu comparat. București, 1928. Editura „Curierul Judiciar“. 8° 184 p. (3104—1928) Lei 120.—
- INVĂȚĂMÂNT. EDUCAȚIE. 37.**
- Dogaru, Ioan C.** Doăzeci și două conferințe pentru educația poporului. Constanța, 1928. Tip. ziarului „Dobaogea Jună“. 8° 246 p. (3131—1928) Lei 100.—
- Gabrea, Iosif I.** Naționalismul creiator. [București], 1928. Editura Casei Școalelor. 8° 61 p., 1 f. (3045—1928)
- Iliuț, Emanuil.** Învățământul primar și normal-primar în Bucovina după Unire. Extras din cartea „Zece ani dela Unirea Bucovinei“. Cernăuți, 1928. „Glasul Bucovinei“. 8° 23 p. (3129—1928)
- Metoda** pentru învățarea alfabetului Morse. București, 1928. Tip. „Geniului“. 8° 61 p. (3098—1928) (Centrul de instrucție al geniului).
- Nissim, Lucreția.** Observații și studii ale mamelor asupra copiilor lor. [București, 1928] /Tip. Brănișteanu/. 8° 47 p. (3075—1928) Lei 60.—
- Salzmann, Cristian G.** Cărțiceia racului sau despre greșelile pe care le fac părinții în educația copiilor. Tradusă și însoțită de o precuvântare și introducere de Petre Garbovicanu. București, 1928. Editura Casei Școalelor. /Tip. Ion. C. Văcărescu/. 8° 244 p. (3048—1928) Lei 50.—
- Tcaciuc-Albu, Nicolae.** Învățământul profesional din Bucovina (1918—1928). Extras din cartea „Zece ani dela unirea Bucovinei“. Cernăuți, 1928. „Glasul Bucovinei“. 8° 11 p. (3130—1928)
- FILOLOGIE. LINGUISTICA. 4.**
- Balotă, Anton B. I.** Noi contribuțiuni la studiul nazalizării și rotacismului. Cu ocazia unui răspuns recensorilor mei români. București, 1928. Tip. L. Geller. 8° 32 p. (3058—1928)
- Nădejde, Ioan și Amelia Nădejde-Gesticone.** Dicționar latin-român complect pentru licee, seminarii și universități. Lucrat după cei mai buni lexicografi ca: Bréal, Quieherat, Mühlmann, etc. Ediția a VI-a. Iași, [1928]. Editura „Viața Românească“. 8° VI, 704 p. (3066—1928) Lei 250.—
- ȘTIINȚE PURE. 5.**
- Țino, Ovidiu.** Asupra dezvoltărilor în serii după funcțiile fundamentale Fredholm ale unui sămbure simetrizabil generalizat. Extras din „Buletinul matematic al Societății Române de Științe“ Tomul 31, 1928. [București, 1928]. Imprimeriile Statului. 8° 8 p. (3081—1928)
- INGINERIE. 62.**
- Bals, Theodor.** Descrierea principiului frânelor continue pentru trenurile de mărfuri. Extras din „Buletinul Soc. Politecnice“. Anul XLII. No. 11 Noembrie 1928. București, 1928. Tip. F. Göbl Fii. 8° 46 p., 3 planșe. (3137—1928)
- AGRICULTURĂ. 63.**
- Pop, Emil.** Orezul și bumbacul. Cultura lor în România. Extras din „Societatea de mâine“, N-rii 14—15 și 16, 1928. Cluj, 1928. Tip. „Lapkiadó“. 8° 31 p. (3055—1928)
- INDUSTRIE. COMERȚ. TRANSPORTURI. 65—69**
- Knopp V.** Datorii urgente pentru promovarea industriei naționale a marmorei. București, 1928. Socec et Co. 8° 16 p. (3090—1928)
- Vasilescu, Gr. C.** Inghetul Dunării și navigația sa maritimă. Extras din „Buletinul Societății Politecnice“ No. 9. Septembrie 1928. București, 1928. /Tip. F. Göbl Fii/. 8° 61 p., 1 f., 2 planșe. (3134—1928) Lei 100.—
- LITERATURĂ. 8.**
- a) POEZII
- Cotruș, A.** Cuvinte către țaran. Versuri alese. Arad, 1928. Tip. „Corvin“, I. Lányi. 8° 16 p. (3061—1928) Lei 20.—
- Cotruș, A.** Măine. Versuri sociale. Ediția a II-a revizuită și întregită. Cluj, 1928. Editura revistei „Societatea de

- măine". /Institut de editură de ziare/. 8° 84 p., 1 f. 3054—1928) Lei 60.—
- b) ROMANE. NUVELE. SCHIȚE.
- Arcaș, N.** Ispășirea Miradorei. Roman din viața capitalei. București, [1928]. Editura „Ancora“. 8° 160 p. (3085—1928) Lei 35.—
(Colecția N. Arcaș.)
- Arcaș, N.** Patimă de bătrân. Roman din viața capitalei. București, [1928]. Editura „Ancora“. 8° 160 p. (3084—1928) Lei 35.—
(Colecția N. Arcaș.)
- Arcaș, N.** Taina fiicei bancherului. Roman din viața capitalei. București, [1928]. Editura „Ancora“. 8° 160 p. (3086—1928) Lei 35.—
(Colecția N. Arcaș.)
- Patrașcanu, D. D.** Un prânz de gală. București, 1928. Editura „Națională“. /Tipografiile Române Unite/. 8° 246 p., 2 f. (3123—1928) Lei 75.—
- Sturdza, Alice.** Sora Magdalina. București, 1928. Editura literară a Casei Școalelor. /Tip. Ion C. Văcărescu/. 8° 124 p., 1 f. (3044—1928) Lei 28.—
- e) TEATRU
- Delavrancea.** Apus de soare. Dramă în IV acte. București, [1928]. Socec et Co. 8° 173 p. (3091—1928) Lei 50.—
- Maior, A.** Omega. Trilogie. Partea III, în 3 acte și 3 tablouri. București, 1928. Atelierele „Adeverul“ 8° 77 p., 1 planșe. (3074—1928)
- Rîuleț, Const.** Papagalii. Dramă în trei acte și un prolog. Ediția II. București, 1929. Imprimeriile „Independența“. 8° 64 p. (3078—1928) Lei 100.—
- Șerbănescu, G. T.** Jertfa vie. Poem dramatic într'un act și un prolog. Galați, [1928]. Tip. „Moldova“. 8° 32 p. (3070—1928)
- d) TRADUCERI
- Poeme străine.** Tălmăcite de G. Murnu. București, 1928. Editura literară a Casei Școalelor. /Tipografiile Române Unite/. 8° 154 p., 3 f. (3119—1928) Lei 35.—
- Tolstoi, Lew. N.** Ana Karenin. Roman. Text complet tradus de Ana Maria G. Botez. Vol. I—II. București, [1928]. Socec et Co. 8° Vol. I. 416 p., Vol. II. 423 p. (3080—1928) I/II Lei 180.—
- ISTORIE LITERARĂ. CRITICĂ. 809.**
- Belciugățeanu, Anita.** Poezia lui Giacomo Leopardi. București, 1928. Imprimeria Fundația Culturală Regele Mihai I. 8° VII, 198 p., 1 f. (3117—1928) Lei 120.—
- Caracostea, D.** Izvoarele lui G. Asaki. București, 1928. Socec et Co., 8° 86 p. (3093—1928) Lei 40.—
- Procopovici, Al.** Recensii. Extras din „Revista filologică“ Anul II (1928). Cernăuți, 1928. „Glasul Bucovinei“. 8° 1 f., 119—214 p. (3128—1928)
- Valescu, Cora.** Comentarii critice. [București], 1928. Editura literară a Casei Școalelor. /Tipografiile Române Unite/. 8° 123 p., 2 f. (3120—1928) Lei 28.—
- ISTORIE. 9.**
- Bufnea, Elie.** Voluntarii români din Siberia. Cu 16 fotografii în text. Brașov, 1928. Tip. A. Mureșianu: Branisee et Co. 8° 68 p. (3059—1928) Lei 40.—
- Culea, Apostol D.** Cât trebuie să știe oricine despre Dobrogea. Trecutul — Prezentul — Viitorul. București, 1928. Editura Casei Școalelor. /Tip. Ion C. Văcărescu/. 8° 260 p. (3043—1928)
- Hostiuc, Erast.** Istoricul fostei mănăstiri de maici din Ițcani (Suceava, Bucovina). Extras din revista „Candela“, Anul XXXIX, Nr. 6—8. Cernăuți, 1928. „Glasul Bucovinei“. 8° 48 p. (3127—1928)
- Iorga, N.** Istoria poporului românesc. Traducere din limba germană de Otilia Enache Ionescu. Volumul IV. Partea a II-a. [București], 1928, Editura Casei Școalelor /Tip. „Datina Românească“ Vălenii-de-Munte/. 8° 195 p., 2 f. (3110—1928) Lei 45.—
- Iorga, N.** Istoria Românilor prin călători, Ediția a II-a adăugită. Vol. I. București, 1928. Editura Casei Școalelor /Tip. „Datina Românească“ Vălenii-de-Munte/. 8° 373 p., 1 f. (3103—1928) Lei 80.—
- Lambrino, Searlat.** Contribuții epigrafice privitoare la Asia mică. Teză prezentată Facultății de filosofie și litere din București pentru obținerea titlului de doctor în litere. București, 1928. Tip. „Tiparul Românesc“. 8° 57 p., 1 f. (3099—1928)
- Marea adunare națională** întrunită la Alba-Iulia în ziua de 1 Decembrie 1928. Acte și documente. [Cluj, 1928]. /Tip. F[ondul] C[ărilor] F[undare]/. 4° 24 p. (3114—1928) Lei 25.—
- Minea, I.** Vlad Dracul și vremea sa. (Extras din „Cercetări istorice“ IV). Iași, 1928. „Viața Românească“. 8° 218 p., 1 f. (3215—1928) Lei 160.—
- Pineles, Jacques.** Istoria Evreilor din cele mai vechi timpuri până la declarația Balfour. Iași, 1928. „Viața Românească“. 8° 378 p. (3051—1928)
- /Voicu, T., B. Cotovu [și] P. Constantinescu.** Monografia orașului Tulcea. Trecutul, prezentul și viitorul său. Constanța, 1928. Tip. ziarului „Dobrogea Jună“. 8° 88 p. (3095—1928)
- Vulpe, Radu.** Civilizația ilirică. Extras din „Revista istorică“ No. 7—9, 1928. Vălenii-de-Munte, 1928. /Tip. „Datina Românească“/. 8° 32 p., 1 f. (3113—1928)
- Zece ani** dela unirea Bucovinei 1918—1928. /Cernăuți/, [1928]. /Tiparul „Glasul Bucovinei“/. 8° 417 p., 1 f. (3126—1928) Lei 250.—
- GEOGRAFIE CALĂTORII. 91.**
- Dafin, Ioan.** Iașii cultural și social. Amintiri și însemnări. II. Iași, 1929. Editura „Viața Românească“. 8° 280 p. (3049—1928) Lei 100.—
- Dragomirescu, Mihail.** Amintiri din propaganda în Rusia (1917). București, 1928. Socec et Co. 8° 76 p., 1 f. (3089—1928) Lei 30.—
- Nițescu, Voicu.** Douăzeci de luni în Rusia și Siberia. /Volumul II/. Anii 1917—1918. Cicloul roșu. Brașov, 1928. Tip. A. Mureșianu: Branisee et Comp. 8° 3 f., 334 p., 1 f., 12 planșe. (3060—1928) Lei 200.—
- Preda, G.** Câteva impresii din Spania. Extras din „Societatea de mâine“, N-rele 14—15, 1928. Cluj, 1928. Tip. Editoare de ziare. 8° 29 p. (3056—1928)
- Steuerman-Rodion, A.** O toamnă la Paris. Iași, [1928]. „Viața Românească“. 8° 216 p. (3050—1928) Lei 100.—
- Vorobchievici, Octav.** Polonia. Vecina necunoscută dela miez-noapte. Note din călătoria Școlii superioare de război române, în Polonia, în vara anului 1928. /București/, [1928]. /Imprimeria Fundației culturale Regele Mihai I/. 8° mare, 51 p., 1 f. (3118—1928)
- BIOGRAFII. 92.**
- Calmuțchi, Gh.** 1877—1878 Eroii morți. Biografia însoțită de figura lor. Iași, 1928. „Viața Românească“. 8° 104 p. (3052—1928) Lei 120.—
- Pocrean, Emil.** Expunere de titluri și lucrări 1921—1929. Timișoara, 1928. „Cartea Românească“. 8° 32 p. (3071—1928)
- Săvulescu, D.** Memoriu de titluri și lucrări. București, 1928. Tip. Brănișteanu. 8° 56 p. (3076—1928)

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Opera la a mia reprezentație

Dintre toate instituțiile românești din capitala Ardealului, după Universitate, cea care a ajutat mai mult la susținerea prestigiului culturii românești este Opera. Din prilejul reprezentației a mia, prilej de justificată sărbătorire constatatarea aceasta trebuie spusă limpede și, cu deplină convingere, ea este un omagiu pentru cei cari au dat ființă Operei din Cluj și pentru cei cari au ajutat-o să-și susțină prestigiul și să și-l treacă peste atâtea peripecții, aruncate înainte-i de politicianismul românesc și de criza noastră economică.

Peripețiile au fost, nu odată, atât de serioase, încât amenințau însăși existența Operei. Aproape la fiecare buget se vorbea, sau de retragerea sau de reducerea subvenției ce se acorda instituției noastre muzicale. La toate acestea s'a alăturat după moartea regretatului Popovici-Bgyreuth, și o criză de conducere. Politicianismul a început să opereze în dragă voie, într-o instituție care nu are nici cea mai neînsemnată legătură cu ideologia partidelor politice (Cum nu are de altfel nici teatrul. Nu credem să mai existe vre-o țară în care posturile de directori ai teatrelor să fie posturi politice.)

Desvoltarea Operei Române din Cluj ar putea fi reprezentată grafic printr-o curbă, al cărei punct culminant îl formează primii trei ani, de unde apoi începe o coborâre, cu mici ureșuri intermitente. A fost, la întemeiere, entuziasmul tuturor începuturilor. Dar am avut norocul ca acest entuziasm să fie susținut de valori artistice, cari făceau cinstire oricărei scene de capitală. Mâna care le conducea, acoperită, astăzi, de țărâna mormântului, era apoi o mână pricepută și energică. De ea trebuie să amintim acum, cu deosebită pietate. Lui Popovici-Bgyreuth se datorează drumurile mari, europene, pe cari a pornit această operă, de oraș de provincie. Faptele lui îndrăznețe stau, ca o mustrare, deasupra urmașilor lui. Eu așa vrea ca atunci când Opera își va serba prima deceniu dela întemeiere, tabloul întâiului ei director, atârnat de mâini pioase în foyer, — să se schimbe în bust... Bronzul, marmura, piatra sunt un omagiu mai demn, ele

mișcă mai mult și mai adânc. Lui i-s'ar alătura odată chipul de marmură al lui Traian Grozăvescu, cea mai mare glorie artistică, al începuturilor pline de nădejde...

Prin venirea la conducere a dlui Constantin Pavel, linia marchează un nou ureș. În noul director priceperea și experiența în ale teatrului muzical se împacă într-o fericită armonie, cu devotamentul desăvârșit pentru arta adevărată. Constantin Pavel are totdeauna înaintea ochilor un ideal de artă înaltă. Pentru realizarea lui el nu cruță nici un efort material și intelectual.

Să sperăm că devotamentul lui va face ca linia să urce iarăș sus, sus... Cu cât ea se va urea cu atât va crește prestigiul culturii române, în acest oraș de intelectuali minoritari cu subțire cultură artistică.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Viața Românească (Oct.—Nov. 1928). — În fruntea numărului câteva lumini românești, aruncate asupra lui *Hamlet*, de dl I. Botez. („Sentimentul răzbinării și supranaturalului în *Hamlet*“). Autorul dovedește cu un remarcabil dar de pătrundere, cum nu dorul de răzbunare, pentru asasinarea părintelui iubit, este mobilul principal al frământărilor Prințului Danemareci. În partea a doua a studiului se arată măestria, cu care Shakespeare a știut să întrebuițeze supranaturalul în *Hamlet*, fără să cadă în melodramă. Cităm: „Shakespeare întrebuițează superstițiile și credințele populare nu ca simple relatări și înregistrări informative asupra epocii sale, atât de impregnată de credința în supranatural, ci ca resort dramatic pentru a da o palpitare hipnotică exteriorizării stărilor sufletești de adânci intuiții și presimțiri ale mulțimilor, în fața faptelor și evenimentelor care le turbură sufletul cu fiorul friei și al necunoscutului, — cum e cazul tipic în *Hamlet*, ori pentru a desvălui, prin mijlocul miraculosului sguđuitor, stări de conștiință obsedante și febrile ale diferitelor personaje — ca în *Hamlet* și în *Mackbeth*, în special. Dar acest material, născut din fantasia popoarelor, îi servește lui Shakespeare și pentru a lărgi cadrul acțiunii piesei, deschizând cugetărei și imaginației pers-

pective vaste și impresionante, peste hotarele existenței materiale — și trezind un sentiment vag de angrenare haotică a întregii existențe, care neliniștește atmosfera dramatică cu înfiorările nedesluite ale destinului și misterului, ce plutește turburător deasupra oricărei vicii omenești.“ Am fi dorit doar, ca darul de pătrundere al autorului să fi fost servit de un stil mai clar și mai concis. — Dl P. Marcu-Balș aplică măsurile lui Freud operii lui Panait Istrati („Complexul lui Oedip la Panait Istrati“). Cu aceste măsuri însă, nici odată nu e bine să se meargă prea departe, ele sunt un ajutor bun pentru analizele literare, nu sunt însă o lege exclusivă. — Dl Aureliu Ion Popescu dă relații interesante, sociale și economice, dintr'o călătorie în America de Nord („Dela New-York la San Francisco“). Literatură de Cesar Petrescu, Dragoș Protopopescu, Teodor Scorțescu, etc.

Gândirea (Dec. 1928). — Incepe cu o ap logie a misticismului, scrisă dificil și încălețit — așa cum îi șade bine unui mistic — de dl G. Călinescu („De Apparitione Angelorum“). Preferăm totuși misticismul lui Nichifor Crainic și al lui Lucian Blaga... Dl P. Marcu-Balș continuă studiul polemic: „Spiritul critic și mistica statului istoric.“ Scoatem din el un pasagiu, care este o oglindire a ideologiei profesată de revistă, în deosebi de când o conduce mâna sigură a domnului Crainic: „Unei mistice colorată slav, noi îi opunem o mistică autoritară, prin cultul ideii de stat, creație a geniului Romei și bun comun al civilizației occidentale. În discuția dintre cultură și civilizație, revendicăm primul termen prin autohtonism și al doilea prin principiul autoritar și civilizatoric al statului. Doctrina oferită este unitară și integrală. Este menită să împace cele două antagonisme: *autohtonie și civilizație*, pe care curentele anterioare au încercat zadarnic să le resolve, sau nu le-au realizat decât parțial prin câțiva precursori.“ — Cronică substanțială și colorată ca totdeauna. Ea dă tinerețe revistei, ea îndeamnă ca răsfoitul să înceapă dela sfârșit. — Pline de sinceră căldură sunt rândurile scrise de dl M. Vulcănescu pe mormântul atât de regretatului pictor Sabin Popp.

Cronicar

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

Evenimentele din Iugoslavia

Regatul prieten al Iugoslaviei a ajuns la o delicată cotitură istorică. O cotitură deasupra căreia atârnă amenințător un: „A fi sau a nu fi“. Toți ochii Europei se îndreaptă spre convulsunile lui. Ochi prieteni; cei mai mulți, dar și ochi dușmani, cu lucruri de sadică bucurie în apele lor.

Pentru a pronunța o judecată definitivă asupra celor pretrecute la Belgrad trebuie lăsat ca cel mai puternic argument: timpul, să-și epuizeze întreaga-i forță de acțiune. Lovitura de Stat este atât de epocală pentru desvoltarea regatului vecin, încât oricare moment îi poate schimba intențiile ei, incontestabil, bune. Toate dictaturile sunt jocuri primejdioase pe ascuțiri de baionete. Jocul poate să obosească; abilitatea dansatorului poate să soadă. Opricarea jocului aproape totdeauna are consecințe tragice.

Dacă asupra rezultatelor loviturii de Stat din statul vecin nu ne putem pronunța, o repetare a cauzelor care au provocat-o ne este nemăsurat de utilă. O asemănare de situații — destul de îndepărtată de altfel — cu frământările noastre politice, dau evenimentelor dela Belgrad, dreptul de a ne servi de pildă.

La dictatura Regelui Alexandru s'a ajuns, fatal, din două motive, strâns legate de împrejurările geografice și caracterul poporului vecin. Cel dintâiu este pronunțată diferența și tendința spre imperialism care s'au grupat în noul stat, împotriva Serbiei vechi și Croația. La înlăturarea acestei tensiuni trebuia să lucreze toată înțelepciunea oamenilor politici. Unitatea era problema capitală, problema de existență a noului stat.

Cei cari să o rezolve în mod fericit, au lipsit — iată al doilea motiv. Au lipsit atât la Sârbi cât și la Croați, mai mult la cei dintâiu, cât la cei din urmă. Atât Pașici cât și Radici cei doi esponenti de căpetenie ai celor două grupuri și — sar putea spune — mentalități, s'au sprijinit, mai degrabă, pe șiretenia reciprocă decât pe înalte rațiuni de stat, rațiuni de desăvârșire a unității naționale. Deaceia pactul din 1925 a fost fără consecințe binefăcătoare. Toate acestea au fost încoronate de gestul fatal din Scupcină. Istoria popoarelor, neprevăzutul înlăturarea adesea toată înțelepciunea oamenilor providențiali.

Și acum Regele Alexandru dansează pe baionete... Răspunderea istorică la îndemnat să înceapă jocul, soarta nației și a dinastiei. Noi dorim ca jocul să fie scurt și lipsit de sânge. Oamenii politici să-i priceapă

nobilele intenții și să-i urmeze luminata înțelepciune. Parlamentarismul și democrația să-și recâștige pierdutul prestigiu.

Horia Trandafir

Propunerea de pace a Rusiei. — Republica Sovietelor a făcut totdeauna eforturi, dacă nu în realitate, cel puțin în emfaza frazei, pentru a arăta sincerile ei dorințe de pace. Manifestările de acest fel sunt totdeauna utile pentru a alimenta iluziile maselor și a cuceri prietenii în streinătate. Atât numai că „pacea“, pentru care Rusia are o dorință atât de fierbinte, se deosebește simțitor de pacea noastră. Ea nu poate fi deslipită de acei ideal de fraternitate universală, utopie ascunsă după nouri de sânge, care e vânturat fără întrerupere de actualii conducători ai poporului rus. S'a vorbit de desarmare, la Geneva? Rusia și-a spus și ea cuvântul demagog: desarmarea imediată, fără siguranță. S'a semnat pactul Kellog, la Paris? Și-au repetat propunerea absurdă.

Acum în urmă propunerea a fost oferită, cu aceeași emfază, Poloniei. Țara amică ne-a avizat și pe noi, fapt care a stârnit multă valvă în opinia publică. După „Izvestia“, oficiosul sovietic, propunerea ne-ar fi venit și nouă, dacă am avea normale legături diplomatice și n'ar exista, între cele două state, un grav litigiu teritorial. În grădii ei sibilice „Izvestia“ adăogă că adesiunea României depinde exclusiv de bunăvoința guvernului român. Se înțelege oare prin aceasta „bunăvoință“ și o „ajungere cu târgul“ în chestiunea Basarabiei? Atunci consfințirea prin pact a păcii dintre cele două țări de pe malurile Nistrului va mai întârzia încă. Dacă e vorba numai de „bunăvoință“ de pace atunci lucrurile își schimbă cursul. Căci aceasta din urmă a existat și a fost totdeauna călăuzitoarea guvernelor noastre, în politica externă.

Buletinul nostru bibliografic. — Incepând cu acest număr revista noastră va publica lunar un buletin bibliografic al tuturor publicațiilor din țară atât românești cât și streine. Autorul lui, dl Ion Mușlea, este un specialist, cu studii în streinătate, el se va trudi ca munca lui să fie cât mai completă și mai utilă.

Lipsa unui astfel de buletin între periodicele noastre e atât de simțitoare, atât dela mintea oricărui om crescut în spiritul culturii moderne, încât e aproape banal să o mai subliniem. Pentru umplerea golului s'au făcut câteva încercări, destul de serioase de altfel, cari au murit însă și ele

de cea mai serioasă plagă a culturii noastre, lipsa de stăruință. Alte națiuni își înregistrează cu grije, de un secol, tot ce tipăresc, noi ne sbatem încă în încercările începutului. Boala de care vorbiam sperăm să nu atingă și încercarea dlui Ion Mușlea și se va da migăloasei opere pe care o în-deplinesc toată atenția evenimentă.

† Episcopul Ioan Karácsonyi. S'a stins decurând la vârsta înaintată de 70 de ani episcopul catolic dela Oradia Ioan Karácsonyi, unul din cei mai de seamă reprezentanți ai culturii și în special ai istoriografiei ungurești. De pela 1880 a început o activitate febrilă — revistele ungurești de atunci încoace sunt pline de articolele și studiile sale. Operele sale, de o valoare capitală, proiectează noi raze de lumină mai ales asupra istoriei medievale a Ungurilor. A studiat o sub toate aspectele și faceriturile statului, aezămintele lui, întinderea lui, gîntile magnifice, bisericile și civilizația mentală a Ungurilor. S'a revizuit toate dipomele medievale ale regilor ungari, dându-le interpretări noi sau arătându-le falsitatea.

A studiat în repetate rânduri și Ardealul și a trebuit să-și spună părerea de multe ori și asupra Românilor Neagă și ei, ca toată istoriografia ungurească de altfel, continuitatea noastră în Dacia. Studiind cucerirea Ardealului de către Unguri, crede și el în teoria, făurită în bibliotecă, al cunoscutului „desertum“. Despre cronica lui Amonimus spune, după un studiu minuțios, că nu este decât un reflex al situației din timpul lui, convertit de născocirile legendare ale autorului. Pe Secu îi crede Gepizi. Toate acestea nu sunt, desigur, și păreri istoriei noastre.

A fost un neîntrecut cunoscător al diplomatiei medievale. Inchinându-se în fața documentului, pretutindeni a înlăturat fără milă toate tradițiile și legendele, atât de agreate de evul mediu. Ca om mai mult al bibliotecii decât al vieții, le-a înlocuit adesea cu ipoteze năzădate, cari demulte ori nu cântăresc mai mult în balanța adevărului istoric, decât cele dintâi. A muncit mult și a creat mult în domeniul științei nu s'a putut desbăra însă nici el de anumite prejudecăți naționale ale culturii ungurești.

Ungurii din Ardeal au pierdut în el o personalitate puternică culturală și un îndrumător religios.

Red.

In atenția Doamnelor!

**Ultimele
și cele mai
moderne
articole
de blănărie
la
LOUIS DÉRI**

**magazin cu reputație
solidă**

**CLUJ,
Str. Memorandului
3**

**„SCHMOLLPASTA“
S. A. BRAȘOV**

Fabrică de Cremă de ghetă
Premiată la 30 de expoziții

Adresa abonatului:

Corpul Contabililor Autorizați și Experti, Secțiunea Cluj

În conformitate cu dispozițiunile articolului 11 din Legea de Organizare, membrii Corpului Contabililor Autorizați și Experti, Secțiunea Cluj, sunt convocați la data de 27 Ianuarie 1929, ora 10 a. m. în sala de ședințe a Camerii de Comerț și Industrie (Calea Victoriei) în Adunare Generală Ordinară.

ORDINEA DE ZI:

1. Darea de seamă pe anul trecut;
2. Raportul Cenzorilor;
3. Descărcarea Consiliului;
4. Proiectul de buget pe anul 1929.

Dacă la data de 27 Ianuarie a. c. nu se va întruni cel puțin jumătate din numărul membrilor Secțiunii, adunarea generală se amână fără o altă convocare pe ziua de 3 Februarie a. c., când se va ține în același loc și aceeași oră cu ori ce număr de membrii.

Cluj, la 5 Ianuarie 1929.

Președinte: G. P. IONESCU.

Secretar: Dr. SABIN CIORANU

**Cassa de Păstrare și Banca
de Credit din Cluj Soc. An.
Cluj, Piața Unirii No. 7.**

**Capital social:
85 milioane lei**

SUCURSALE:

**DEJ, SÂNMĂRTIN,
ALBA-IULIA, TG.-
MUREȘ, ORADEA.**

Face toate operațiunile bancare în modul cel mai avantajos

Bancă autorizată pentru valute. - Antrepozit lângă calea ferată.

INSTITUTE AFILIATE:

Cassa de Păstrare din Turda-Arteș în Turda; Banca Economică și Cassa de Păstrare din jud. Alba, Atud; Banca Poporală S. A. în Huedin; Banca de Credit din Gherla S. A. în Gherla; Cassa de Păstrare din județul Odorheiu Soc. Anon. în Odorheiu; Cassa de Păstrare și Credit din Gheorgiu și jur Societate Anonimă în Reghinul-Săseșc.